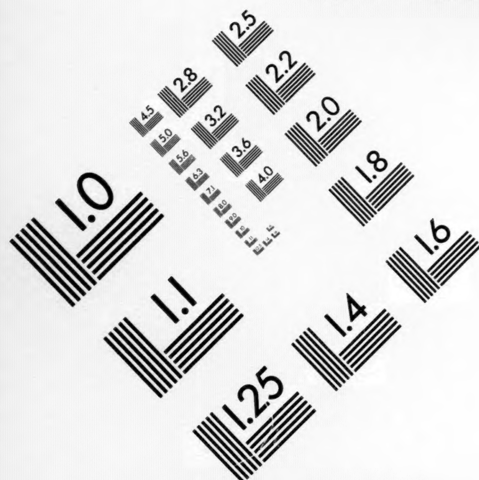
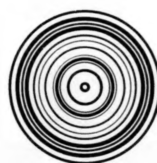
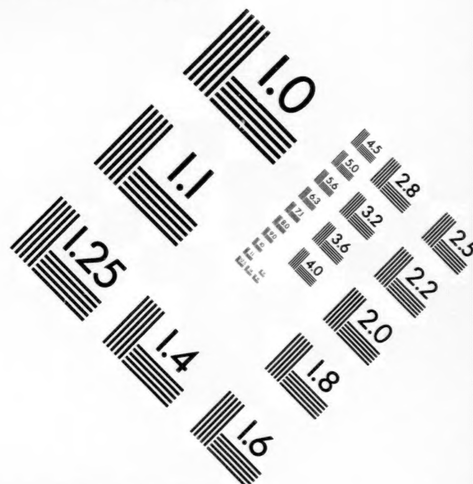
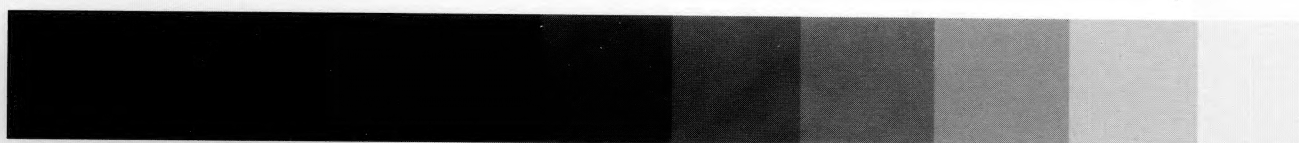
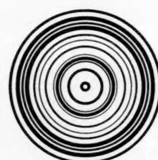
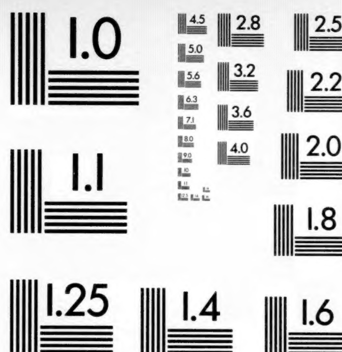
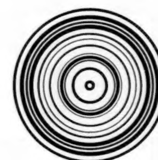
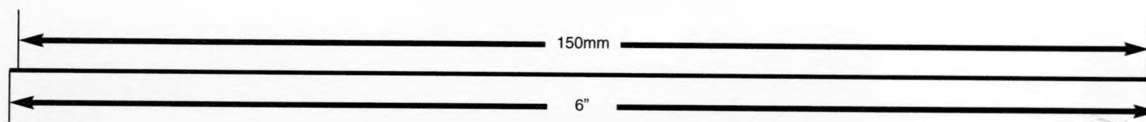
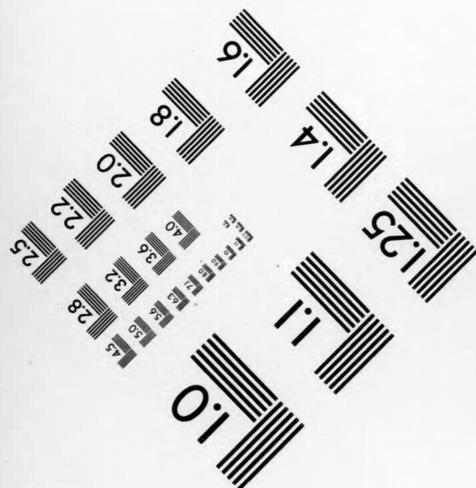
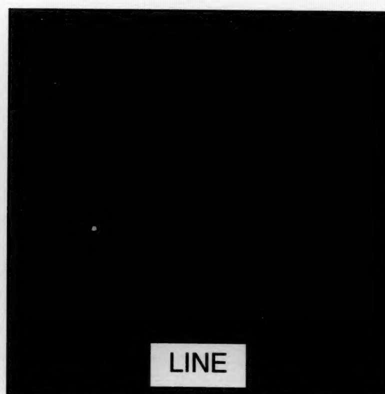
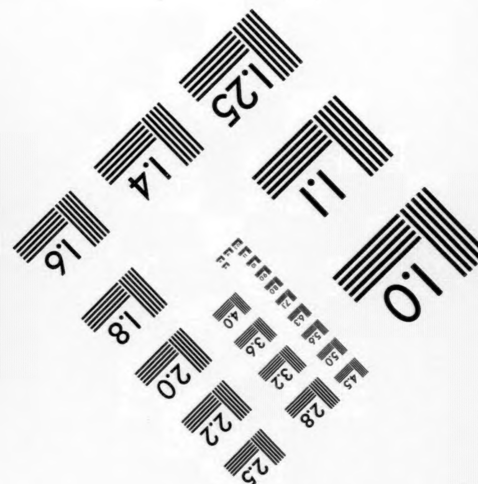
START

CONTROL TEST TARGET
for Kodak Quality Monitoring

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 @ Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT
IMAGING

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION PROJECT

Latteiner, Joseph.
Sarah Sheyndel: lebens bild mit gezang un tents.
Varsha,[1906 or 1907].

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

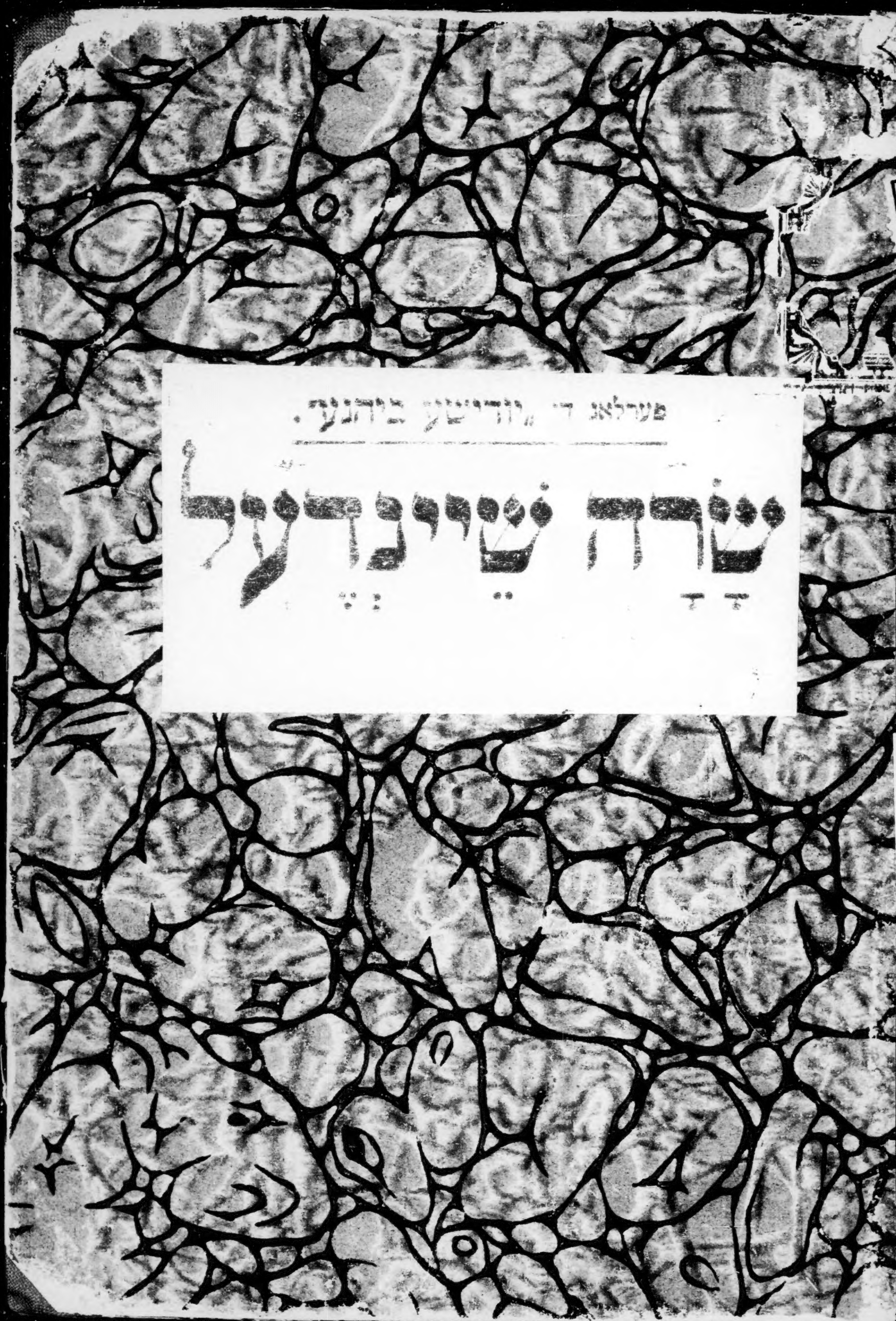
Master negative Storage Number Y-2004-1871.13

Latteiner, Joseph, 1853-1935.
Sarah Sheyndel: lebens bild mit gezang un tents. Varsha : Heroys gegeben fun Y. Lidski, Ferlag di Yudishe bihne, 667 [1906 or 1907].
60 p.; 18 cm.
Date on back of title: 1910.

1. Yiddish drama.--lcsh
I. Poland-Warsaw

ID: NXYH01-B21050 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL: /106049

Reduction ratio X 10.0

פערלאג די „יודישע ביכער".

שרה שיינדעל

2nd scene

Little table madicen bottles
Gammeh (Kasten) tea spoon
candle stick with candle,

cardboard sign

[illegible]

Dering

30

פערלאג די „יודישע ביהנע״.

שׂרה שיינדעל

לעבענס בילד מיט געזאנג און טענץ

פון יאזעף לאטיינער

הערויס געגעבען פון י. לידסקי.

ווארשא—תרס״ז

СУРЕ ШЕЙНДЕЛЬ
Пьеса въ 3-хъ дѣйствіяхъ
Соч. І. Латайнеръ.

פּערזאָנען:

רב יוחנצי	דין
שרה שיינדעל	זיין ווייב
אברהמעלע	זייערע קינדער
באבעלע	זייערע קינדער
דזייק	יוחנצים ברודער
סעם	זיין זוהן
גימפעל	חזן
שאַפּסע	שמש. משוררים און פאָלק.

Тип. Левинъ-Эпштейна, Варшава, Павлиная [illegible].
1910.

ערשטער אקט.

(צימער ביי רבי יוחנצי – מענער און פרויען ווינען:)

אלע

בים
מיר זענען געקומען אלע אהער,
מיר ווילען וויסען וואס איז זיין באגער:
רב יוחנצי זאל קומען אהער צו געהן
דען מיר האבען קיין צייט מעהר דא צו שטעהן,
וואו איז שרה שיינדעל די פרומע:
מיר ווילען זי היינט נאך זעהען.
מיר שרייען אלע מיט איין שטימע:
מיר האבען מעהר קיין צייט דא צו שטעהן!

פרויען

בים
וואו איז זי?

מענער

וואו איז ער?

אלע

מיר ווילען זיי שוין זעהען!

שאפסע: (לויפט אריין) שאט! שרייט נישט אזוי! שרה שיינדעל האט געלאזט זאגען, אז אויב איהר וועט שרייען וועט זי נישט קומען.

אַלע ניין. מיר ווילען זי שוין זעהען!

שרה שיינדעל: (קומט אריין) שרייט נישט מיינע ליעבע ווייבער און יודען! איהר זאָלט וויסען, אז מיין מאַן רבי יוחנצי פּסקנט נישט מעהר קיין שאלות!

אַלע פאַר וואָס? שרה שיינדעל.

שרה שיינדעל: שאַט! שאַט! שרייט נישט! איך האָב געטיינט אז דער אלטער רב וועט שטאַרבען וועט קהל לאַנג נישט טראַכטען און בּאַלד מיין רב יוחנציען זעצען על כסא הרבנות, צום סוף זעה איך אז עס שטעהט גאָר נישט אָן אייער קהל אז מיין מאַן זאָל זיין רבי, און אַז איך: שרה־שיינדעל, דעם יעהופּיצערס טאָכטער זאָל זיין רביצין... טאָ געהט איך, מיינע ליעבע יודען און יודענעם צו אייער קהל און לאָזען זיי אייך פּסקנען שאלות.

אַלע איהר דאַרפט אונז נישט טרייבען, מיר געהען אליין. (אַלע אָב).

שרה שיינדעל: און דו שאַפסע, וואַרף דיך אויבּעט אַרוים.

שאפסע: איך בין שוין פון יענער זייט. (אָב).

שרה שיינדעל: האָט איהר געזעהען אַ חוצפה? לאָז נור מיין יוחנציען זיך פערגליסטען עמיצען פּסקנען אַ שאלה דראַפּע איך איהם אוים ביידע אויגען!.. הא הא, איך וועל זיי ווייזען אַז איך הייס שרה שיינדעל דעם יעהופּיצערס טאָכטער!

יוחנצי: (קומט אריין מיט׳ן טלית־ותפלין) גוט מאָרגען דיר שרה שיינדעלע!

שרה שיינדעל: אַ גוט יאָהר דיר רבי. וואָס האָסט דו דיך אַזוי לאַנג געזוימט? רבי מיינער.

יוחנצי: איך דאַרף דאָך זאָגען אַ דרשה אום שבת־הגדול.

שרה שיינדעל: ווער מיר דרשה? און וואָס מיר דרשה? דו וועסט ביי מיר נישט דרשנען, ביז וואַנען מען וועט דיך

נישט זעצען על כסא הרבנות! דו הערסט? נישטאָ קיין דרשות!

יוחנצי: וואָס הייסט נישט דרשנען שבת הגדול? ווער זשע דען וועט דרשנען?

שרה שיינדעל: כל־זמן די שטאָט וועט דיך נישט מאַכען פאַר קיין רב, וויל איך נישט דו זאָלסט דרשנען. דו הערסט? איך בין דעם יעהופּיצערס טאָכטער!

יוחנצי: אַז דו בּיסט דעם יעהופּיצערס טאָכטער דאָס ווייס איך, נאָר אַ דרשה אויף שבת־הגדול, דאָס מוז איך זאָגען. איי וואָס? וועגען רבנות? — דאָס וועט שוין ממילא קומען. אָט, דאַרף צו קומען מיין ברודער דער מיליאָנטשיק פון אַמעריקאַ, מען האָט עס מיר אין בית־המדרש געזאָגט אַז ער קומט די טעג, און ער מיט זיין גבירות־שאַפט און איך מיט מיין דרשה וועלען מיר איבערנעמען גאַנץ קהל אויף מיין זייט.

שרה שיינדעל: איז טאקי דיין ברודער אַזאַ נגיד ווי מען זאָגט?

יוחנצי: איך זאָג דיר: ער איז אָנגעשטאָפּט...

שרה שיינדעל: פון וואַנען ווייסט דו דאָס?

יוחנצי: עס איז גאַנץ איינפאַך: ווען ער איז אוועק נאָך אַמעריקאַ, איז ער אַלט געוועהען אפשר 16 יאָהר, און אַצינד איז ער שוין אַלט 40 יאָהר, און די גאַנצע צייט האָט ער געהאַלטען דאָרט און איין גראָבען גאָלד — נו פערשטעהט זיך אליין אַז ער מוז שוין האָבען גאַנצע בערגער גאָלד...

שרה שיינדעל: אָט זעהסט דו דאָס וואָלט דוקא נישט שלעכט זיין. ער זאָל אונז נאָר געבען אַביסעל מיליאָנען, וואָלט איך שוין אונזער קהל געוויזען וואָס שרה שיינדעל דעם יעהופּיצערס טאָכטער קאָן...

יוחנצי: זעהסט דו שרה שיינדעל-לעבען, איך וואלט ביי איהם דוקא קיין סך נישט געבעטען; נאר אט זעהסט דו א פאר מיליאנען וואלט נישט שאדען

שרה שיינדעל: א שטייגער וויפיעל קלערסט דו, מיר זאלען בעטען ביי איהם?

יוחנצי: איך ווייס? וויפיעל רעכענסטו-אזוי? עס זאל זיין מיט יושר?

שרה שיינדעל: מיט יושר? דאכט זיך א דרייסיג מיליאנען וועט זיין גענוג פאר'ן ערשטען מאל.

יוחנצי: מהכא-תיתי... איך פערלאז מיך אויף דיר. (לערענט) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת-הגדול. איז דאך די קשיה: פאר וואס רופט מען שבת הגדול און נישט יום הגדול?

שאפסע: (לויפט אריין) אוי רב יוחנצי! שרה שיינדעל! איהר זענט גליקליך, איהר זענט רייך, איהר זענט אנגעשטאפט...

יוחנצי: ווער איז רייך?

שאפסע: איהר האט געמאכט! איהר האט ביידע געמאכט דעם אויבערטרעפער! איהר זענט גליקליך.

יוחנצי: געלויבט השם יתברך! אט זענען מיר געווארען נגידים אהן רבנות.

שרה שיינדעל: איך פערשטעה נישט. דו שפיעלסט דען אין לאטעריע?

יוחנצי: זעהסט דו דאך, וואס דער רבונו של עולם קאן. מען דארף דען שפיעלען? ~~מי שאמר לשמן וידליק~~... אז נאט וויל שיסט א בעזעם... דאס איז דאך מטבע נאטס נסים.

שאפסע: א זאלכע נסים אויף אלע חסידים געזאגט געווארען.

שרה שיינדעל: איך מיט מיין ווייבערישען שכל פארשטעה

עס פארט נישט... קום נאר אהער, שאפסע גולם! זאג מיר דעם גאנצען אמת: פון וואנען ווייסט דו דאס אז מיר האבען געמאכט דעם אויבער-טרעפער?

שאפסע: איך האב דאך א פאדרעשווע.

יוחנצי-שרה שיינדעל: וואס האסט דו?

שאפסע: א פאדרעשיווע. רב משה דער בעל-עגלה האט זי מיר געבראכט און האט מיר געזאגט: שאפסע! האט ער געזאגט, אט האסט דו א פאדרעשווע צו רב יוחנציען, ער האט געוויס געמאכט דעם אויבער טרעפער. אט האט איהר זי, די פאדרעשווע.

יוחנצי: ער מיינט, וואס עס קלאפט פון איין שטאט אין דער אנדערער: א טעלעגראף.

שרה שיינדעל: מישטיינס געזאגט זיי ווייסען אפילו נישט ווי עס הייסט... מען רופט עס! דעפעשניצע. וואס ושע שטעהט דארט געשריבען?

שאפסע: איך ווייס? איך קאן דען לייענען טרפה-פסל'ען?

יוחנצי: געה, גולם, בעט אימיצען מען זאל דיר איבער לייענען.

שאפסע: צו וועמען זאל איך געהן?

יוחנצי: געה צום אפטעקער.

שאפסע: דער לאפטעקער וויל שוין מעהר נישט לייענען און איך קיין בריעף נישט שרייבען. ער זאגט: אז א גאנץ יאהר שרייבט ער איך בריעף צו אייער ברודער דעם מיליאנטשיק און איהר גיעט איהם גאר נישט צו לייזען, איהר זענט נאך איינמאל נישט קראנק געוועזען

יוחנצי: געה שוין, גולם!

שאפסע: שא! איך וועל געהן צו חנהלען, דער כי-רבלאנדזשעטער נשמה. זי קאן דאך א סך לשונות!

שרה שיינדעל: לאז זיין צו דער פערבלאנדזעטער נשמה! נאר גיך.

שאפסע: אַט לויף איך שוין. האָ האָ! שאַפסעָ איז אַ קלוגעָר גולם! (עָר לויפט אָב און פעָרליערט די טעָלעָגראַמע).

אברהמעלע: (קומט אריין).

שרה שיינדעל: געָלויבט איז דעָר אויבעָרשטעָר! אַט געָהט טאַקעָ אונזעָר אברהמעָלעָ, לאָז עָר אויך וויסעָן פון דעָר גוטעָר בשורה! — אַ גוט מאָרגעָן דיר מײַן זונדעָלעָ, איך וועָל דיר אָנזאָגעָן אַ גוטעָ בְּשוֹרָה־טוֹבָה: מיר האָבעָן געָמאַכט דעָם אויבעָרטרעָפעָר.

אברהמעלע: דעָם אויבעָרטרעָפעָר? וועָר שפּיעלט דעָן בײַ אונז אין דעָר לאָטעָריעָ?

שרה שיינדעל: קײנעָר נישט, זעָהסט מײַן קינד און דאָך...

אברהמעלע: ווי זשעָ אַזוי?

שרה שיינדעל: דאָס איז דאָך טאַקעָ אַ נֵס, אַט איז שאַפסעָ געָקומעָן צו לויפעָן מיט אַ גדולה אַז...

אברהמעלע: ווער ווײס וואָס עָר האָט דאָרטען געָהעָרט דעָר גולם...

שרה שיינדעל: עָר האָט דאָך געָבראַכט אַ דעָפּעָשניצעָ, האָב איך איהם געָשיקט, אַז מעָן זאָל זי איבעָר לײעָנעָן... אוי אָט איז טאַקעָ די דעָפּעָשניצעָ (הויבט זי אויף און גיט זי אברהמעלעָן) וואָס דאָס איז פאַר אַ גולם, עָר האָט זי פעָרלוירעָן!

אברהמעלע: אַ דעָפּעָשעָ! (לײעָנט) וואָס זעָה איך? דעָר פעָטעָר פון אַמעָריקאַ קומט דאָך צו פאָהרעָן! פון איהם איז דאָך די דעָפּעָשעָ!

שרה שיינדעל: וואָס? דעָר פּעָטעָר פון אַמעָריקאַ? דעָר מיליאָני טשיק קומט טאַקעָ? (לויפט צו יוחנצעָן) העָרסט יוחנצי? דײַן ברודעָר קומט צו פאָהרעָן, דאָס איז פון איהם די דעָפּעָשניצעָ. אונזעָר אברהמעָלעָ האָט זי איבעָרגעָלײעָנט.

יוחנצי: וואָס? אברהמעָלעָ האָט זי איבעָרגעָלײעָנט? און דיר שרה שײַנדעָל, דעָם יעָהופיצעָרס טאָכטעָר איז דאָס גאָר נישט קָשֶׁה?

שרה שיינדעל: וואָס זאָל מיר דאָ קָשֶׁה זײַן?

יוחנצי: יעָהופיצעָרס טאָכטעָר! עָס אַרט דיך גאָר ניט? ווי קומט צו אונזעָר אברהם'לעָן טרפה־ופסל'עָן צו לײנעָן? וואו האָט עָר עָס געָלעָרעָנט?

אברהמעלע: (צו זיך) איך האָב מיך אַליין פעָרראַטהעָן.

שרה שיינדעל: אוי! אַ דונעָר האָט מיך דעָרשלאָגעָן! וואו האָסט דאָס געָלעָרעָנט?

אברהמעלע: ליעָבעָ מוטעָר! די צײַט שטעָהט נישט, באַלד וועָט דעָר פעָטעָר קומעָן מוזט דאָך עָטוואָס פאָרבעָרײַטעָן.

שרה שיינדעל: קום שוין, קום יוחנצי! אָך איז מיר און וועָה איז דיר וואָס מיר האָבעָן דעָרלעָבט פון אונזעָר אײגעָנעָם זוהן! אָ, הײליגעָר יעָהופיצעָר! זאָלסט שטעָהן און בעָטעָן פאַר דײַן געָטרײַעָ טאָכטעָר! (אָב).

יוחנצי: (אָבגעָהעָנד לעָרעָנט) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול... (אָב).

אברהמעלע: (ווי נאָך קוקענד) אַך דו פינצטעָרעָ פאַנאַטיזמוס! ווי לאַנג נאָך וועָסט דו פעָרשטעָלעָן די העָלעָ זונעָן־שײַן קים וויל מעָן עָפּעָס לעָרנעָן, עָפּעָס געָניסעָן פון וויסעָנ־שאַפט, מוז מעָן זיך בעָהאַלטעָן בְּחַדְרֵי חֲדָרִים... און יעָצט האָב איך מיך אַליין פעָרראַטהעָן, וועָר ווײסט וואָס איך וועָל לײדעָן דאַפיר!...

באבעלע: (אַרײַן קומענד).

אברהמעלע! אַ גוטעָן מאָרגעָן דיר!

אברהמעלע: אַ גוטעָן מאָרגעָן דיר, מײַן טײַעָר שוועָס־טעָריל!

באבעלע: זעָהר גוט וואָס איך האָב דיך דאָ געָטראָפעָן אַלײן. איך וויל טאַקעָ מיט דיר עָטוואָס רעָדעָן.

אברהמעלע: ווילסט מיט מיר עָטוואָס רעָדעָן, נו אדרבה גוט. זעָן דיך.

באבעלע: (ווי זעָצעָן זיך) ווײסט אברהמעָלעָ אַז דעָר פאָטעָר

מיט דער מוטער האָבען זעהר פיעל שמערצען פון דיר?

אברהמעלע: נו זאָג מיר, אדרבה, מיין שען שוועסטערל וואָס פאַר אַ שלעכטס, איינענטליך, זעהט מען פון מיר?

באבעלע: מיר ווייסען דען נישט אז דו גייהסט אלע טאָג צו דער פערבלאָנדזעטער נשמה? וואָלסט דו דען נישט געקענט אַ חתן ווערען מיט אַ רב'ס טאָכטער, זאָלסט אָן מאַכען כבוד אונזער ויידען, דעם הייליגען יעהופיצער?

אברהמעלע: זאָג מיר נאָר באַבעלע, פון וואַנעט ווייסטו דאָס אז אונזער זיידע, דער יעהופיצער איז געוועזען אַ הייליגער?

באבעלע: אוי וועה! דו גלויבסט גאָר נישט אז אונזער זיידע איז געוועזען אַ הייליגער? וועה איז מיר! ער איז דאָך שוין מאַקע אַ פאַרטיגער. און שולדיג אין דעם איז נאָר די פערבלאָנדזעטע נשמה...

אברהמעלע: זאָג נאָר באַבעלע, צו דו ווייסט פאַר וואָס מען האָט דאָס אָרעמע מיידעל אַ נאָמען געגעבען פערבלאָנדזעטע נשמה?

באבעלע: ווייל זי איז אַ פערבלאָנדזעטע נשמה.

אברהמעלע: און איך זאָג דיר באַבעלע, אז דאָס גאַנצע שטעטעל זענען ווילדע חיות, עזלען און פערד.

באבעלע: אוי וועה! אזוי פיעל פערד און עזלען!

אברהמעלע: און ווייסט פאַר וואָס זיי רופען אויף איהר פערבלאָנדזעטע נשמה?...

באבעלע: ווייל זי געהט הערום אויף דעם עולם התהו...

אברהמעלע: ניין, זי לעבט פונקט אזוי ווי איך און דו. נאָר הער אויס: ווען חנהלע מיט איהר מוטער זענען דאָ אַהער געקומען און אונזער שטעטעל אריין, איז, זי, חנהלע, נאָך זעהר יונג געוועזען, איהר מוטער האָט זי געלערענט און נוט ערצויגען, שפעטער האָבען זיך חסידישע בחורים צו איהר זיך געשדכענט, אָבער זי האָט אלעמען אָבגעזאָגט

און דאַדורך האָט מען אויף איהר אויסגעטראַכט דעם נאָמען זינדיגע אָדער פערבלאָנדזעטע נשמה.

באבעלע: הער זשע אָבער וואָס אונזערע פאָטער און מוטער זאָגען אויף איהר?

אברהמעלע: אונזער פאָטער זאָל לעבען, איז אַ צוטראָגענע בריאה, ביי איהם איז רעכט צו געוואונען אין דער לאָטעריע כמעט ער שפיעלט גאָר נישט. און דו מיין שוועסטערל ביזט אזוי פערגלויבט, אַז וואָס מען זאָג דיר זאָגסט דו נאָך באָם.

באבעלע: איך זאָג נישט באָם, איך זאָג — יאָ.

אברהמעלע: זעהסט דו שוועסטערל, איך וועל דיר עפנען דיינע צוויי שענע אויגעלעך און וועל דיר ווייזען וואָס עס הייסט מענשען, וואָס עס איז אַזוינס דאָב לעבען, דאַמאָלס וועסט דו וויסען ווער עס איז אַ פערבלאָנדזעטע נשמה, חנהלע אָדער דאָס גאַנצע שטעטיל. (וויל געהן).

באבעלע: אברהמעלע! געהסט גאָר אַוועק? וואַרטסט גאָר נישט אויפן פעטער פון אַמעריקאַ?

אברהמעלע: איך וועל נאָך צייט האָבען איהם צו זעהן מיט זיינע מיליאָנען. איך מוז געהן צו חנהלען, טאַטער דאַרף זי עפעס. זי איז נאָך דער מוטערס טויט זעהר קראַנק געוואָרען, און ליעגט איינע אליין. אַ גוטען טאָג שוועסטערל! (ער געהט אָב).

באבעלע: וועה איז מיר נעבעך, עס ציהט איהם ווי מיט צוואַנגען צו דער פערבלאָנדזעטע נשמה!

שאפסע: (לויפט אריין פערסאַפעט) געוואַלד! אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען! פינסטער איז מיר! שרה שיינדעל וועט מיך דערהרגנען! אוי געוואַלד!

באבעלע: וואָס שרייסט דו?

שאפסע: געוואַלד איך האָב פערלוירען די גאַנצע פאָרעשווע!

באבעלע: און איבער אַ פאָרעשווע מאַכט מען אזא געוואַלד, וועט מען דיר קויפען אנדערע שטיפעל.

שרה שיינדעל: (אונטער די קאָליסען) שאַפּסע! שאַפּסע!

שאַפּסע: געוואַלד! דער מלאך המות!

באַבעלע: גולם! וואָס רעדסט דו!

שרה שיינדעל: (קומט אַריין אײַלענד נאָך איהר יוחנצי) שאַפּסעניו! האַרציניו! געשווינדער גרײַט צום טיש, דער מיליאָנטשיק קומט! געשווינדער! ברענג אַרײַן בראָנפען, פערבײַסען, טישטוכלעך! (עס קומען אַן דזשייק און סעם).

דזייק: אַ יוחנצי! איך דערקען דיך ברודער!

יוחנצי: שלום עליכם! וואָס מײַנסטו דו טהײַערער ברודער?

דזייק: יוחנצי! איז דאָס דײַנע פרוי?

יוחנצי: יאָ, דעם יעהופיצערס טאָכטער, זכרונו לברכה.

דזייק: עס פרעהט מיך זעהר ליעבע שוועגערין.

שרה שיינדעל: סקאָצעל קומט, שוואָגער־לעבען.

דזייק: און דאָס איז דײַן טאָכטער? (ווײַזט אויף באַבעלע)

יוחנצי: דעם יעהופיצערס אַנ'אייניקעל, זכרונו לברכה.

דזייק: אַך וואָס פאַר אַ הערליך קינד! (גלעט איהר, זי לאָזט ניט)

יוחנצי: איך האָב נאָך... וואו איז זיברהמעלע?

שרה שיינדעל: שוואָגער לעבען! ווער איז דאָס שײַנגעצעל?

דזייק: שײַנגעצעל? דער איז דאָך מײַן בוי.

יוחנצי: דײַן גוי?

שרה שיינדעל: אייער גוי?

דזייק: דער איז מײַן זוהן, מײַן איינציג קינד, ער איז מײַן אַלץ וואָס איז מיר געבליבען פון מײַן גאָטזעליגער פרוי. — סעם! דעט איז אור אָנקעל.

סעם: איז דעט פאָסיביל? איז דעט אָל מיי רעלעשען? (געהט צו צו ווי דערלאַנגט ווי די האַנד) האַדיודו אָנקעל — האַדיודו טאַנטע — האַדיודו קאַזין!

שרה שיינדעל: שוואָגער לעבען! געהט צום טיש, איך האָב מיך פון אייערט־וועגען מבין געוועהן (דזייק און סעם זעצען זיך עסען).

דזייק: איך דאַנקע. איך בין ווירקליך הונגעריג. סעם! קאָם טו דע טעהביל.

יוחנצי: געלויבט איז דער אויבערשטער. איך וועל מיך געהן וואַשען (אָב).

סעם: (נעמט אַ פלעשעל) איז דעט בראַנדי?

שרה שיינדעל: חלילה, עס ברענט נישט.

דזייק: ער פרעגט אויב דאָס איז שנאַפּס.

שרה שיינדעל: רײַנער שנאַפּס, איך האָב ערשט געקויפט.

סעם: היער איזט מיי רעגאַרט.

שרה שיינדעל: מעהר, האָב איך נישט געהאַט.

דזייק: ער זאָגט צו אײַך לחיים.

שרה שיינדעל: לחיים טובים ולשלום, עסט אייך און טרינקט אייך געזונטערהייט.

סעם: העוו יו גאַט ענעפּקין?

שרה שיינדעל: דאָס איז נישט לעפקי, עס איז גוט אויסגעבאַקען. עס איז פשוט אַ מחיה.

דזייק: ער פרעגט אויב זי האָבען אַ סערוועטעל.

שרה שיינדעל: שאַפּסע! שנעלער גיב אַהער די טישטוכלעך.

שאַפּסע: (פון קעשענע) נאַט אייך די טישטוכלעך. (יוחנצי קומט צרײַן ווישענד די הענד).

דזייק: פאַר וואָס שטעהסט דו פון ווײַטען? זעץ דיך אויך צום טיש.

שרה שיינדעל: (לאָזט נישט יוחנצין צום טיש) נישט פון דײַנעט־וועגען האָב איך זיך מבין געוועהען.

יוחנצי: נו אָ! ברכה לבטלה! (ווײַזט די הענד)

שרה שיינדעל: געה דיר צוריק אין קיך — דו וועסט שפּעטער עסען.

שאַפּסע: רבי יוחנצי! זײַ עסען אומגעוואַשען!

יוחנצי: און אַז איך האָב מיך געוואַשען און האָב נישט וואָס צו עסען? (סעם ווארפט אויגען אויף באַבעלען און גיבט איהר

פין צייט צו צייט א האנדקוש, און נאך איינינגע מאל בעטערקט
עס שרה שיינדעל און שיקט איהר אב).

שרה שיינדעל: שוואגער לעבען וואו איז ערגעץ אייערע
געפעק?

דזייק: איך האב דאך זיי דא מיט געבראכט. (קוקט זיך אום
צום רייזעקעסטעל)

שרה שיינדעל: ניט דאס מיין איך. איך מיין די גרויסע
געפעק...

יוחנצי: זי מיינט. דעם גאלדענעם בארג.

סעב: פאפא! וואט דעט פיפעל וואנעט פראם יו?

דזייק: איידאנט נאה.

שרה שיינדעל: אהן קאטאוועס, שוואגער־לעבען, וואו איז
אייערע געפעק? איהר ווייסט דאך שוין וואס איך מיין
אייערע...

דזייק: חלעבען שוועגערין, איך ווייס נישט וואס איהר מיינט.

יוחנצי: פערשטעהסטו מיך, זי מיינט דעם גאלדענעם בארג,
וואס דו האסט מיט געבראכט פון אמעריקא.

דזייק: וואס? דעם גאלדענעם בארג?

סעם: וואט?

שרה שיינדעל: וועה איז מיר! אפשר דארף ער אויף א
רפואה! שאפסע! שנעל א שטיקעל וואטע!

שאפסע: (רייסט אוים פון היטעל וואטע) נאט אייך וואטע! קלארע
ריינע וואטע!

שרה שיינדעל: לאז זיין צו רפואה.

סעם: וואט איז דעט? (ווארפט עס אוועק).

שרה שיינדעל: שוואגער לעבען! האט איהר דאס גאנצע
פערמעגען איבערגעלאזט אויף פרעמדע הענד? וועה איז
מיר! מען קאן דאך אייך נאך בע'גנב'ענען!... און וואס
האט איהר דא?

דזייק: קליינינקייטען: אנ'אנצוג און דער גלייכען.

שרה שיינדעל: און וואו האט איהר געלאזט אייערע מיליאנען?

דזייק: וועלכע מיליאנען? וואס האט זיך אייך געחלומ'ט? וואס
מיינט איהר, איך בין ראטשילד?

שרה שיינדעל: וואס? קיין מיליאנען? א בעטלער גלייך מיט
אונז! און נאך א גוי דאצו! אך, וואס עס האט זיך מיר
געחלומ'ט די נאכט, און יענע נאכט, זאל מיר אויסגעהן
צו אייער קאפ און צו אייער הענד און פים. שאפסע! נעם
דעם טיש! (זיי טראגען אוועק דעם טיש און לאזען זיי זיצען).

סעם: סע מיסיס מעגינטע, ווי דאן טשו לעט פוניש אור
דינער?

שרה שיינדעל: א דינער זאל דיך דערשלאגען! דו שיינער
איינער! זעהט נאר! ער שילט זיך נאך פאר מיין גוטס!
נישט גענוג איך האב מיך אנגעבארגט פון זייערט־וועגען
און האב זיי אנגעשטאפט די קישקעס, קומט מיר נאך
צו שעלטען! (צו יוחנצי) וואס שווייגסט דו, שלים־מזלדי־
גער מאן! ווייל עס איז דיין ברודערעל! א פראסטער
גוי, ימח שמו! נישט געוואשען, נישט קיין מוצא, נישט
געבענשט! מען טאר דאך אין זיינע דלת־אמות נישט
שטעהען! טפו! טפו! (זי לויפט אב).

דזייק: יוחנצי! וואס איז דאס?

שרה שיינדעל: (שרייט) יוחנצי! יוחנצי!

יוחנצי: פערשטעהסט דו מיך, ברודער, איך מוז געהן, זי רופט מיך!

דזייק: אבער ווארט נאר, איין ווארט!

שרה שיינדעל: יוחנצי! יוחנצי! געהסט אהער?!

יוחנצי: איך מוז געהן! זי איז דעם יעהופיצערס טאכטער!
(אב).

סעם: וועל פאפא וואדיו טינקטודעט?

דזייק: א ווען עס איז נישט מיינס א ברודער וואלט איך מיך
מיט איהם אבגערעכענט!

שאפסע: (לויפט אריין) רב יוחנצי און שרה שיינדעל האבען

געזאגט אז איהר זאלט געהען פון וואנען איהר זענט געקומען.

דזייק: (גיעט איהם געלד) קום אהער! דאס — זאלסט דו געבען מיין שוועגערין, שרה שיינדעל. און איהר זאגען, אז דאס האט זי פאר'ן עסען, און דאס — זאלסט דו געבען מיין ברודער, מאטער דארף ער בעצאהלען פאר מיטטע, און דאס — האסט דו פאר דיר, פאר'ן בעדינונג. און דו סעם, קום!

סעם: ווער ווילוי גאן פאפא?

דזייק: מיר וועלען קריגען דא א האטעל.

סעם: פאפא! איי וואנט טוסיע דעט גוירל וואנס מאאוער?

דזייק: קום, וועסט שוין שפעטער זעהען! (בייידע אב)

שאפסע: (מיט פערלייידיגטע הענד) רב יוחנצי! רב שרה שיינדעל! קומט ארײן געשווינד! (יוהנצי און שרה שיינדעל לויפען ארײן)

יוהנצי שרה שיינדעל: וואס איז? וואס איז?

שאפסע: ער איז אנגעשטאפט, ער איז אנגעדראפטשעט, ער איז אנגעפולט! איהר זעהט?.. דאס — האט ער געגעבען פאר אייך פאר'ן עסען, און דאס — פאר אייך אויף א מיטה און דאס — פאר מיר —. אוי מאמע! האט ער ארוים גענומען א ביטעל! איך בין אוש שיעור בלינד געווארען! אנגעשטאפט פיעל מיט געלד! און ווען זיי זענען אוועק געגאנגען האט דער קליינער מיליאנטשיק צו מיר געמאכט אזוי... דאס הייסט איך זאל נישט זאגען וויפיעל געלד ער האט... איך זאג אייך ער איז צוגעשטאפט!...

שרה שיינדעל: וועה איז מיר! וואו זענען זיי אוועק געגאנגען? מען וועט זיי נאך חלילה בעגנב'ענען! שאפסע! הארצעניו! קרוינעניו! וואו זענען זיי אוועק געגאנגען?

שאפסע: אין א האטעל ערגעץ.

שרה שיינדעל: וועה איז מיר! אין א האטעל! קום לאמיר

זיי אויפזוכען!

יוהנצי: באלד איז שבת־הגדול!... שבת שלפני הפסח...

שרה שיינדעל: קום, זאג איך!

יוהנצי: און די דרשה?

שרה שיינדעל: צו מיינע שונאים'ס קאפ! קום זאג איך האסט פערגעסען אז איך בין דעם יעהופיצערס? קום שוין זאלסטו געהען!

יוהנצי: שבת שלפני הפסח! (בייידע אב).

שאפסע: אצינד לויפט זי שוין, איהם אויף־זוכען — פריהער האט מען נישט געמהארט שטעהן און זיינע פיער עלען, ער איז א פראסטער גוי האט זי געזאגט — און אצינד, דאכט מיר, וועט ער ווערען ביי זיי א כשר'ער יוד — יא, יא, אזוי איז אויף דער וועלט: די ממתקים, די פאר פייעס, מאכען פון שלעכט — גוט, פון גראב — איידעל, פון טרפה — כשר. יא, כסף וזהב מטהר ממזרים.

1.

עס דארף נים הייגט די וועלט
קיין חכמים און קיין קינדער;
ווער עס האט נאר מעהרער געלט
איז געבילדעטער און שענער.
עס מאג זיין א גראבער־יונג;
קאן קיין צלם פאר קיין אלף
מעג ער שוין טהון אויך אלעס־דינג
און ארום געהן מיט א חלף,
מעג אויס־רייסען יענעם די געדערעם
וויל ער האט די ממתקים
און מען וועהלט אוים בקי־איהם
וויל: „כסף וזהב מטהר ממזרים!

2.

אַט זעהט איהר יענער סקנער ;
ער פֿגר'ט פאַר אַ גראָשען ,
און איז אין שטאָט דער הערר
און אַ גאַנצער בעל-לשון .
ער איז היינט ראש-הקהל .
און פיהרט אלעמען ביים נאָז
כאָטש ער איז געוועהען אַמאָל ...
איהר פערשטעהט אליין שוין וואָס...
און איז געלעגען דאָן אויך אין חרם.
נאָר ווייל ער האָט די פייעס
וועהלט מען אוים נאָר עהם
ווייל כסף וזהב מטהר מטורים!

3.

איך קאָן אַנ'אַלטען מאַן
אַ קראַנקע צרה און מיאוס ,
ער איז געוועהן אַ דאָן זשואַן
און שלעפט היינט קוים די פיס ;
ער האָט חתונה פאַר אַ מיידעל ,
זי איז פראָסטע מילך און בלוט
און געבילדעט שען און איידעל ,
און בערעכענט ניט וואָס זי טהוט
ווי קאָן מען וואהנען מיט תירים
און דוקא געפעהלט ער איהר
ווייל ער איז אַ גרויסער גביר
און כסף וזהב מטהר מטורים...

פאַרהאַנג

ענדע ערשטע אַקט

צווייטער אַקט.

(דאָס זעלבע צימער פון ערשטען אַקט , שענער מעבּלירט)

גימפּעל: (מיט משוררים זינגען) נו קינדער עס וועט שוין געהען .

איינער. זאָגט מיר חזן, וואָס איז היינט ביי רב יוחנציין אזא טראַסק, וואָס מען האָט אונז אלעמען געשיקט רופען אהער ?

גימפעל: איך וויים אליין אויך נישט. שאַפּסע איז געקומען צו מיר און געזאָגט איך זאָל פאַרטיג מאַכען אַ שענעם „מן המצר" צו ליעב דעם גאַסט.

איינער. וואָס פאַר אַ גאַסט ?

גימפעל: איהר ווייסט דען נישט, אז רב יוחנצים ברודער, דער מיליאָנטשיק פון אַמעריקאַ, איז געקומען ? קינדער ! גרייט זיך אָן גאָרגלען !.. אַט געהט שאַפּסע ! (שאַפּסע קומט אריין) זאָג נאָר שאַפּסע...

שאַפּסע: ניין, נישט שאַפּסע ! אוים שאַפּסע ! היינט הייס איך שוין נישט שאַפּסע...

גימפעל: ווי דען ?

שאַפּסע: טאַקע רב שאַפּסע !... (גימפּעל און אלע לאַכען) זייט רב יוחנצי איז געוואָרען רב בין איך געוואָרען שמש און איך הייס רב שאַפּסע שמש.

גימפעל: (צו די משוררים) ווי געפעלט אייך דער גולם !

שאַפּסע: אז איהר וועט מיך רופען גולם, וועל איך אייך רופען דראַנג !

נימפעל: לאָרושע זיין: רב גולם.
שאפסע: וועל איך אייך רופען רב דראָנג!
נימפעל: גולם!
שאפסע: דראָנג!
נימפעל: נו לאָז זיין רב שאפסע. זאָגט־זשע מיר רב שאפסע, איז טאַקע אמת אז מען האָט געוועצט רב יוחנצין על כסא הרבנות?
שאפסע: און מיך על כסא השמשית.
נימפעל: אַ הא! איז דאָס, צו ליעב דעם היינט אזא טראַסק?
שאפסע: אַלץ הייסט אַ טראַסק! צייט טראַסקעס האָבען זיך געטראַסקעט האָט זיך נאָך אזא טראַסק נישט אויסגעטראַסקעוועט. און איהר ווייסט גאָר נישט? היינט איז דאָך תנאים ביי אברהמלען.
נימפעל: איהר הערט חברה־לייט?.. ווער זשע איז די כלה?
שאפסע: טאַקע זי — זי אַליין איז דאָך די כלה.
נימפעל: ווער איז דאָס די זי?
שאפסע: טאַקי זי אַליין...
נימפעל: ווער? גולם!
שאפסע: דראָנג!
נימפעל: רעד מיט אַ... איך פרעג דאָך דיר, ווער איז די כלה?
שאפסע: טאַקי זי — חנהלע.
נימפעל: זאָג זשע נאָר שאפסע...
שאפסע: רב נימפעל! אז איהר וועט מיך רופען פראָסטע שאפסע, וועל איך דאָך אייך רופען... איהר ווייסט שוין וואָס...
נימפעל: טאַקע נאָר רב שאפסע?
שאפסע: אוודאי רב שאפסע
נימפעל: זאָג זשע מיר רב שאפסע, היתכן...

שאפסע: היתכן וואָס?
נימפעל: היתכן, שרה שיינדעל...
שאפסע: שוין נישט שרה שיינדעל, נאָר די רביצין.
נימפעל: און די רביצין שרה שיינדעל האָט צו געלאָזט צו דעם שידוך?
שאפסע: זעהט איהר רב נימפעל, אז איהר פרעגט מיך ווי אַ מענש, וועל איך אייך ענטפערען: רב יוחנצי איז דער רב, שרה־שיינדעל — די רביצין, רב שאפסע — דער שמש, אברהמלע — דער חתן, חנה'לע — די כלה און דאָס אַלץ האָט אָנגעמאַכט...
נימפעל: ווער? ווער האָט דאָס אָנגעמאַכט?
שאפסע: וואָס הייסט ווער? טאַקע ער!
נימפעל: ווער איז דאָס דער ער?
שאפסע: רב יוחנצים ברודער.
נימפעל: אָט דער מיליאָנטשיק?
שאפסע: וואָס? אַ מיליאָנטשיק איז ער?
נימפעל: וואָס דען, ניין?
שאפסע: וואָס דען יאָ?
נימפעל: וואָס? ער איז גאָר קיין מיליאָנטשיק נישט
שאפסע: אַ מיליאָנטשיק גאָר! אַ מיליי—מיליי—מיליאָנטשיק..
נימפעל: הערט איהר חברה? גרייט אָן גאָרגלען!
שאפסע: שאַט! שאַט! אָט פיהרט מען דעם רבין רב יוחנצי!
(מען פיהרט ארײַן ר׳ יוחנצין, מיט געזאַנג)

כאָר.

מזל טוב, מזל טוב אין אַ גוטער שעה
ווינשט זשע אַלע דעם מורה הוראה
צו ליעב דעם יעהופיצער אונזער זיידען
טאַנצט זשע, טאַנט זשע אַלע מיט פריידען
בים

נימפעל: שאַט! שאַט! צוליעב דער שמחה מוזען מיר נעהמען אַ פרעהליך טענצעל!

כאָר.

מיר ױדעלעך, חסידים׳לעך
זײַנע כשרה תּלמידים׳לעך
גיבען אָב עהרע דעם צדיק.
זינגט זשע הויך, } בים
אלע מיט כּח,
גיעט אָב עהרע דעם צדיק!
לחיים, לחיים, (אלע אָב).

דזייק: (לאַכט) האַ האַ האַ! איך װעל עס האָבען צו געדענקען אויף מײַן גאַנצען לעבען ארוים... אַ שענע ראָלע שפּיעל איך דאָ אין דעם שטעדטעל! רויטשילדען האַלטען זײ, קענען מיר, פאַר אַ בעטלער! זײ רעכנען מיר פאַר דעם גרעסטען מיליאָנער אין אַמעריקאַ... אַלץ טהוען זײ לויט מײַן װילען.

סעם: יו, היר?

דזייק: סעם! געדענק, זאָלסט זעהר פאָרזיכטיג זײַן מיט דײַן רעדען. איבערהויפּט װעגען אונזערע מיליאָנען.

סעם: װאַט דװומין מיליאָנס?

דזייק: מײַן קלוגער ברודער, דער רבּי רב יוחנצי מיט זײַן רביצין, דעם יעהופיצערס טאָכטער און אַזוי אויך דאָס גאַנצע שטעדטעל האָבען זיך אײַנגעבילדעט אַז איך פערמאָג טויזענדער מיליאָנען. און װאָס איך רעד נאָר ארוים מיט׳ן מויל װערד באַלד אויסגעפיהרט. און איך האָב גלײַך געשיקט נאָך די דאָזאָרעס פון שטאָט און האָב פערלאַנגט אַז מען זאָל קרוינען מײַן ברודער אַלס רב. און איך האָב נישט בעדאַרפט צוױי מאָל איבערדרעדען און מען האָט איהם גלײַך אונטער געשריבען אַ כּתב־רבנות, דאָס הייסט אַ קאָנטראַקט. זײ מיינען אַוודאי אַז איך װעל זײ איבערלאָזען עטליכע מיליאָנען... האַ האַ האַ!

סעם: דע מאָסט בי אינדיענס!

דזייק: געװיס. זײ זענען נאָך ערגער װי אינדיאַנער. און די געשיכטע פון דײַן קוזין אברהמעלע מיט דעם אָרעמען מײדעל אַנגאַ װײסט דו דאָך. אַך! די אָרעמע אַנגאַ! איך קאָן עס מיר גאָר נישט ערקלערען. זי האָט אויף מיר אַ שרעקליכען אײַנדרוק געמאַכט! איך האָב געפאָדערט זײ זאָלען פערלויבט װערען און הײַנט װעלען זײַן די חתנאים. אַלץ פיהר איך אוים בײַ זײ.

סעם: פאַפּאַ! װאַדט װילבּי די ענד?

דזייק: װאָס זאָל זײַן?... מיר װעלען זיך דאָ, נאָך אַ פּאָר טאָג אויף־האַלטען, ביז איך װעל פערענדיגען מײַנע געשעפטען. און דאַן װעלען מיר צוריק פאָהרען קײַן אַמעריקאַ.

סעם: פאַפּאַ! איי דו יו לײַק מײַ קאָזין באַבעלע?

דזייק: באַבעלע איז זעהר אַ שען קינד — אָבער צו פרום.

סעם: יו נאָ, פאַבאַ, איי לײַק באַבעלע?

דזייק: געװיס, דאַרפסט דו זי ליעב האָבען, זי איז דאָך דײַן קוזינע.

סעם: איי לײַק שי ~~שעלבי~~ מײַ װײַף.

דזייק: אָ, דו לויפער דו! דו רעדסט שוין פון אַ װײַב!?

סעם: פאַפּאַ! שי איז לײַק מײַ סאַיים! איי יעם אַביקבוי.

דזייק: אָבער װי קומסט דו צו איהר? זי איז דאָך אַ גאַנצע רביצין.

סעם: דאָנבי אַפרייד, פאַפּאַ איי װיל בי האַר שײַװיל, נאָר בי רביצין.

דזייק: סעם! מעהר קײן װאָרט דאַפון. מאַרש אַרוים!

סעם: אָללרײַט יעס (עס קומט אַרײַן שרה־שיינדעל און גימפּעל)

שרה שיינדעל: שװאָגער לעבען, איהר זענט גאָר דאָ? און מיר זוכען איך העראום!

דזייק: צו װאָס דאַרפט איהר מיך?

ניםפּעל: מיר װילען װיסען, פערשטעהט איהר מיך, װיפיעל

מילאָנען מיר זאָלען דאָ אריין כמאַליען! דאָס הײסט חיפּעל נדן איהר זענט אייך מתחייב!

שרה שיינדעל: טאקע יאָ, פערשטעהט איהר מיך, רב נימפעל שרייבט יעצט די תנאים, נון אזוי ווי איהר האָט געזאָגט אז איהר ווילט זיין דער מחותן משני הצדדים. פרעגט ער, פערשטעהט איהר מיך, וויפיעל ער זאָל איינשרייבען.

דזייק: קומט שוועגערין אין צווייטען צימער, וועלען מיר רעדען דאַפון. (דזייק און שרה שיינדעל אָב).

נימפעל: אז גאָט וועט העלפען וועל איך אויך כאַפּען אַ מיליאָן.

סעם: (קומט אריין) סע! מיכטער!

נימפעל: חלילה! איך בין קיינמאָל נישט געוועזען קיין שוסטער! איך בין אַ חזן — ווייסט וואָס עס הייסט חזן?

סעם: עוויקאָס יו אַהר אַ פּיק.

נימפעל: שאַפּסע גולם איז אַ ביק — אָבער נישט איך!

סעם: איי נאָ יו אַהר ערעווערענר.

נימפעל: ווער רעוועט, ווער?

סעם: יו אַהר — אָ — אָ

נימפעל: ער גלייכט מיר גאָר צו אַ דבר־אַחר!

סעם: איי נאָ יו אַהר רעווענד.

נימפעל. דאָס איז אמת, איך מאַך מיט די הענד. אַ חזן מוז עס אָבער.

סעם: (לאַכט) האָ האָ האָ.

נימפעל: גלויבסט מיר נישט? נאָ זעה (ווייזט איהם אַ פּאַפּיר אַט שטעהט אונטער געשריעבען: נימפעל דער שטאָט־חזן.

סעם: (בעטראַכט דאָס פּאַפּיר) האָ דו יו קאָהל דעם?

נימפעל: אודאי וועל איך עס לייענען אויפ'ן קול און נאָך מיט אַ ניגון... (סעם בעטראַכט איהם די באָרד און די פּאות) אַ חשק פון אַ מיליאָנטשיק! נאָר וואָס כהוט נישט אַ יור

צולייב פרנסה? קריינזעל מיר די פּאה, קראַץ מיר דעם באָרט, אבי עס זאָל אַרויס אַפּאָר מיליאָנען.

סעם: סע ליסען!

נימפעל: איך הייס נישט ניסן! האָ האָ ווען איך זאָל זיין ניסן — אָבער נישט צו פערזינדיגען, נימפעל חזן קאָן אויך זינגען. אַט וועסט דו באַלד הערען (ער שרייט אין צווייטען צימער אריין:) זרח! ברוך! נעצעל! גרונם! קומט אריין (זיי פאַלען אריין)

סעם: (מיינט אז זיי ווילען איהם שלאָגען) סע! יו וואָנר אַ פּייט? קאָם אָן! איל פייט יו!

נימפעל: (שרעקענד) חלילה מיין קינד! ווער שלאָגט זיך? (צו די משוררים) חברה! דער מיליאָנטשיק וויל: מיר זאָלען איהם עפּעס זינגען. עס וועט געוויס אַרויס אַפּאָר מיליאָנען. נו! (זיי זינגען)

סעם: סע! סע! דעט איניף! איי וויל סינג יו!

נימפעל: שאַ שאַ! לאָזט נאָר! איהר הערט? דער מיליאָנטשיק וויל אונז עפּעס זינגען.

איינער. נו, לאָמיר אדרבה הערען וואָס אַזאַ מיליאָנטשיקעל זינגט.

נימפעל: ער מעג שוין זינגען וואָס ער וויל, אַבי עס זאָל נאָר אַרויס אַפּאָר מיליאָנען. נו...,

סעם: אל ביבי אַ סאָנג — עס וויל בי סאָלעם.

נימפעל: איהר הערט? ער וועט אונז זינגען פון צלאָל חזן.

אַלע. האָ האָ, נו אדרבה! אדרבה!

סעם (זינגט).

שי איז מיי סוויסט האַרט! איי עם האַר בוי!

שי איז כּמי העני איי לײַק האַר!
שי וויל מערי שור פאַר מי —
איי וויל קים האַר, שי וויל קים מי... (גימפּעל שלאָגט איהם אָבער)

נימפּעל: שא; שא! זעהסט דו מײַן קינד, עס וואָלט זעהר גוט זײַן, נאָר דאָס אײגענע אָהן ווערטער.

סעם: וואָ דו יו וואָנדט.

נימפּעל: מיט דער האַנד שאַדט נישט, אָבער אָהן ויערטער, נאָר די רײַנע מעלאָדיע..

סעם: איי נאָ. יומין וויט אָהט וואויץ.

נימפּעל: איך ווײַצעל זיך נישט, חלילה! נאָר ניש רעדען, בלויז געזאַנג... (סעם פײַפט דאָס זעלבע) אָ ניין! שא! שא! דאָס פערשטעה איך גאָר נישט! און גלאַט ווי טהאָר מען עס פײַפען אין א יודיש הויז?

סעם: וואַט דו יו וואָנדט?

נימפּעל: וואָס פאַר א וואַנד — עס מאָג זײַן אין מיטען שטוב, נאָר בלויז נגינה מײַן איך,..

סעם: איי נאָ וואָ דו יו מין! דיר ניט רײדע.

נימפּעל: איך שילט דיך נישט און דו שילט מיך נישט. נאָך דאָס פעהלט מיר איך זאָל, חלילה, מײַן ביסעל לשון פערליערען. דו מאָגסט דיר רעדען וויפיעל דו ווילסט נאָר נישט בזו הרגע. אצינד דאַרף איך א ביסעל זינגען. איך מײַן בלויז נגינה...

סעם: איי נאָ — (זינגט אָהן ווערטער).

נימפּעל: (קוועלט אָן) אַך ווי גוט! ווי זיס! מלאכים געזאַנג! עס צוגעהט אין יערען אבר... וואו במאַליעט מען עס ערגיץ אריין? א וואויל ניגונדעל, בנאמנות!.. האַ?. ומפּני חטאינו... עפּעס געהט עס נישט... אפשר, האַ?.. ונתנה תוקף קדושת היום... פּאַסט אָבער נישט...
איינער. צום „לכה דודי" דאַכט זיך נישט שלעכט.

גימפּעל: שטיל דו דראַנג!... וואַרט, נאָך האַרט, האַ? דאַכט זיך האַ? יאָ?.. לכה דודי לקראת.., זעהר גוט, זעהר גוט! עס לעגט זיך אויס געצײַבענט... נו! (אלע זינגען, סעם זינגט מיט).

דזייק: (קומט אָן ווי ווי זינגען) סעם! וואָס טהוסט דו? דו לויפער איינער! — הערר גימפּעל! געהט און ענדיגט די תנאים!

גימפּעל: (ערשרעקענד) גלײַך! גלײַך! (צו די משוררים) געהט! געהט! (ווי געהען אָב) גאָט זײַ דאַנק! איך האָב נישא חן געוועהן בײַם נרויסען און בײַם קלײַנעם מיליאָנטשיק! (אב)

סעם: וועל באַבאַ! פיעל מיליאָנען דו שרײַב ארײַן?

דזייק: עס איז נישט דײַן זאַך! מאַרש ארויס!

סעם: אללרײַט (אב)

חנהלע: (קומט ארײַן) אַך! מײַן ערלער וואָלטהעטער! גאָט זאָל איך בענשען! איך האָב קײַן ווערטער נישט צו דאַנקען איך פאַר דעם גוטען וואָס איהר טהוט מיט מיר! איך עהרע איך ווי א'אייגענעם פאָטער!

דזייק: א פאָטער! איך בין געוועהן אמאָל א פאָטער פון א מאַטער! אבער האָט זי געהײַסען... אָבער לײַדער האָב איך זי פערלוירען צוזאַמען מיט איהר מוטער!... פערלוירען האָב איך זי, אָבער איך וועל זי ניע פערגעסען!..

חנהלע: ארעמער פאָטער!

דזייק: זי, ליעבע חנה'לע האָבען אויף מיך א שטאַרקען איינדריק געמאַכט, פון ערשטען אויגענבליק אָן צײַט זיך האָב איך דערזעהען בין איך צו איך צו געבינדען געוואָרען ווי א פאָטער צו זײַן אייגען קינד. איך בין בערײַט אלעס אנצווענדען אבי איך גליקליך צו זעהן, און ווי גליקליך וואָלט איך מיך שעצען איך זאָל קענען בײַ איך פערטרעטען די פאָטער־שטעלע, איהר זאָלט זײַן מײַן טרײַסט אַנשטאַט מײַן פערלוירענע אננא. אַך ווי גליקליך וואָלט איך זײַן. ערלויב מיר, חנה'לע, זײַן שטערקן

פעטערליך צו קיסען. (ער קישט זי, אברהמ'עלע קוקט אן און בלייבט שטעהן) וואס ביזטו אזוי שטעהען געבליבען? ביסט דו פילייכט איפערזיכטיג וואס איך האב מיך ערלויבט דיין כלה א פעטערליכען קיש צו געבען?.. זיי וויסען אברהמעלע, אז איך בעטראכט זי אלס מיין איינען קינד. איהר זענט ביידע מיינע קינדער... ביידע זאג איך... עוויג וואלט איך וועלען מיט איך ביידען זיין צוזאמען. יעצט אבער מוז איך איך אויף א קורצע צייט לאזען אליין, אום מארגען גאנץ פריה מיטן צוג אב צו רייזען. בלייבט געזונד קינדערלעך! אויפ'ס וויעדער זעהן! (אב)

אברהמעלע: זייט געזונד אנקעל.

חנהלע: געהן זי געזונד, פאטער. — (צו אברהמלע) וואס ביסטו אזוי שטעהן געבליבען?

אברהמעלע: חנהלע. דער ~~פאטער~~ דיינער, — ווי דו רופסט איהם — געפעהלט מיר גאר נישט. איך האב קיין צוטרויען צו איהם....

חנהלע: ווי איך זעה, ביסטו אייפערזיכטיג אויף דעם ערלעך מענשען, וועלכען מיר האבען צו פערדאנקען אונזער גליק... אברהמ'לע.. זיי רוהיג... ער האט מיך געקישט... אבער פעטערליך... און אויך ביי דיר דארף ער פעררעכענט זיין מעהר אלס אנקעל... מעהר, פיעל מעהר....

אברהמעלע: יא, האסט רעכט מיין טהייערע, פערצייהע מיר... ענדליך איז געקומען די ליעבע צייט, אז איך קאן פריי פאר דער גאנצער וועלט אויס־שרייען מיין שטארקע ליעבע צו דיר... יא שטארק איז די ליעבע, אבער דער אייפער! א שרעקליכען אייפער ברינגט זי מיר ארייז... איך ווייס עס איז כיין שוועבע, איך לייד דאריבער, לייד אומזאנסט... אבער, גאט ווייס צו וואס עס קאן מיר ברענגען...

חנהלע: זיי רוהיג מיין ליעבער, טהייערער אברהמלע. (זי נעמט ארויס פון בוזעם א בילד) זעהסטו מיין ליעבער, אט דאס בילד, דאס איינציגע גערעכעניש וואס איז מיר געבליעבען פון מיין גאט־זעליגע מוטער, דאס איז ביי מיר טהייערער פון מיין גאנצעם לעבען, און ביי דעם הייליגען גערעכעניש שווער איך דיר, אז דו ביסט מיין ערשטע ליעבע און וועסט עס בלייבען ביז אין מיין גרוב...

אברהמעלע: אך מיין טהייערער! פערצייע! פערצייע! (זיי אומארטען זיך — עס הערט זיך טריט, זיי כאפען זיך) דאכט זיך מען געהט. לאזען איינז די פאנאטיקער נישט בעגעגנען. קום מיין טהייערע! (ביידע אב)

באבעלע: (אריין קומענד) ער איז טאקע פערליעבט!.. און ער האט רעכט. אפילו איך בין שוין אויך פערליעבט אין איהר. איך האב זי ליעב געקריגען ווי א'נ'אייגענע שוועסטער. איך וואלט, דאכט זיך, וואס געטהון אבי צו זיין מיט איהר צוזאמען. (סעם זינגט אונטער די קאליסען) אוי! ער איז שוין וויעדער דא! וואו איך געה לויפט ער מיר נאך און האלט מיר און איין דילען דעם קאפ. אבער איך פערשטעה נישט א ווארט וואס ער רעד... נאר דאס הארץ, דאס ~~הארץ מיינס שפירט~~... עס הערבט עפעס אן אזוי צו קלאפען... איך ציטער אינגאנצען... (סעם קומט אריין) אוי! אט איז ער!..

סעם: סוויט, באבעלע, יו נא, יו אר מיי קאזין.

באבעלע: וואס? דעם חזן דארפסט דו? אט וועל איך איהם באלד אריין שיקען... (זי וויל געהען)

סעם: יו נא, יו מיי שוועסטער קינד.

באבעלע: אמת, דו ביסט מיין געשוועסטער קינד, אבער זינדיגען טהאר מען נישט!

סעם: סוויט, באבעלע, איי דאנט נ וואנט יו מין זינדיגע.

באבעלע: איי! לאז מיך אב!..

סעם: סויט באבעלע! יו נו איי לאוו יו. איך דיך זא ליעבע
איך נעה שטערבע, א יונגע טויט...
באבעלע: וואס זשע זאל איך דיר טהון?
סעם: האב מיך אויך ליעב. סויט באבעלע, איך דיך קוסען!
באבעלע: וועה איז מיר! מען טאהר דען?
סעם: ס'איז אבער גוט...
באבעלע: לאז מיך געהען!
סעם: קאן נישט לענגער! (ער קושט זי)
באבעלע: וועה איז מיר. וואס האסט דו געטהון? גאט זאל
מיך נאר נישט שטראפען. גאטעניו. (לויפט אב)
סעם: (בלייבט שטעהן) נעוויר יומיין. איי וויל קים יו! מיי
פאפא וויל ביי יו פיר מאני (ער זינגט)

1.

לערנען קאן איך גוט, אוי פאפא, אוי פאפא
קיין קינד בין איך שוין ניט אוי פאפא, אוי פאפא.
צום לערנען האב איך זיך געשטיפט,
שטעטס א גוט-בוי געוועהן
און צייט איך האב נאר זי געזעהען
האב איך מיך אין איהר פערליעבט.
אוי פאפא אוי פאפא } בּים
פאפא קויף מיר דאס }
איך וויל קיין קליידער, איך ברויך קיין געלד
וואס נוטצט מיר די גאנצע וועלט
ווען זי גיעט מיר נאר איין קוסס
אוי פאפעניו קויף מיר דאס...

2.

ווען איך בין געוועזן נאך א קינד אוי מאמא, אוי מאמא!
ווי בין איך געוועזן דאן בלינד אוי מאמא, אוי מאמא!
אבער גליקליך בין איך דאן געוועהן
איך האב פון קיין זאך געוואוסט
צו קיין זאך האב איך נישט געגלוסט
געליעבט האב איך דיך נאר אליין
אוי מאמא, אוי מאמא } בּים
מאמא קויף מיר דאס }
איך וויל קיין קליידער, איך ברויך קיין געלד
וואס נוטצט מיר די גאנצע וועלט
ווען זי גיעט מיר נאר איין קוסס
אוי מאמעניו קויף מיר דאס!..

—

פערוואנדלונג

(א בעזונדער צימער וואו דזייק שלאפט, עס איז פארטאג.
דזייק איילענד זיך צום צוג שטעהט אויף און ציהעט
זיך געשווינד אן.)

דזייק: (קוקט אויפ'ן זייגער) א שוין נאך 5 א זייגער, איך זאל
נאר דעם צוג נישט פערזאמען. פערלאזט זיך אויף
שאפסען. אבער ער האט געמוזט פערשלאפען. (ער פאקט
צוזאמען די זאכען) אך די חנה'לע. דאס ליעבענסווירדיגע
קינד קאן מיר גאר פון זינען נישט ארויס. אך ווי שווער
איז מיר צו שיידען זיך מיט איהר! (עס קומט אן חנהלע אין
די שלאף-קליידער, מיט א ליכט אין דער האנד, אלס נאכט-
וואנדלערין) אך גאט! וואס זאל דאס בעדייטען?
חנהלע: (געהט לאנגזאם און רעד) גליקליך שפיר איך מיך יעצט.
אלע זענען מיר פריינד געווארען. און באבעלע, מיין

טהײַערע שװוּעגערין װי ליעב האָב איך זי. קום אַהער צו מיר טהײַערע באָבעלע! איך װיל דיך אומאַרמען.

דזייק: גאָט! זי איז אַ נאַכט־װאַנדלערין! און דאָרום רופט מען זי „פערבלאָנדזשעטע נשמה". די גראָבע מענשען פערשטעהען נישט אַז זי איז נעבעך קראַנק...

חנה'לע: און װי געפעהלט דיר, באָבעלע, מײַן נײַע קלײד?

דזייק: װאָס טהוט מען? אויף־װעקען זי טהאָר מען נישט; עס קאָן איהר פיעל ערגער מאַכען!..

חנה'לע: און דו אַברהמלע, װאָס שטעהסט דו פון דער װײַטענס? ביסט דו נאָך אַלץ אײפערזיכטיג? (זי רוקט זיך צו צום בעט און פאַלט אויף דעם אַרויף און שלאָפט איין)

דזייק: קראַנק איז זי. אַ שרעקליכע קרענק איז דאָס, און היי איז זיכער קײן גוטע דאָקטױרים דאָ!.. אָבער איך מוז זי רעטען! פון װינען װעל איך פאַר איהר אַ דאָקטאָר אַראָב ברענגען, עס זאָל מיר אפילו מײַן גאַנץ פערמעגען קאָסטען און רעטען מוז איך זי. — בלײַב געזונד מײַן טהײַער קינד! עס װערד שפּעט, איך מוז אײלען צום צוג — אָבער אויף נאָר פון דײַנעט װעגען. אַדיע! אַדיע! (ער געהט שנעל אַב)

שאַפּסע: (קומט אַרײַן) רב מיליאָנטשיק! שטעהט אויף! איהר קאָנט נאָך דעם צוג פערזאַמען! עס איז שוין באַלד זעקס דער זײגער! (צו געהענד צום בעט) אױ! װעה איז מיר! אַ בראָך איז מיר! זי בײַ איהם אין בעט!... רב יוחנצי! רב שרה שײַנדעל! מענשען! קומט אַרײַן (אַלע אַרײַן) זעהט! זי בײַ איהם אין בעט.

אברהמלע: חנה!

חנהלע: (װאַכט אויף) אַ'נ'אַנדער צימער! גאָט װאָס געהט דאָ מיט מיר פאָר? װאו בין איך? װאָס טהוט איהר אַלע דאָ?

אברהמעלע: און דאָס טאַקע װיל איך דיך פרעגען: װאָס טהוסט דו דאָ? ~~דו~~ אונגליקליכע!

חנהלע: אַלמעכטיגער גאָט! װאו בין איך?

יוחנצי: קוקט נאָר אָן װי זי מאַכט דעם אָנשטעל, די מכשפה! יודען! איהר זאָלט װיסען, אַז לויט דעם דין נאָך, איז זי מוחרם ומנודה, און מען טהאָר נישט שטעהען און איהרע פיער עלען.

שרה שיינדעל: הײליגער יעהופּוּצער! דו זעהסט דאָך אַלעס; און דו װײסט דאָך גוט אַז מיר זענען חלילה אין דעם נישט שולדיג. בעט גאָט פאַר אונז, הײליגער זײדע, מיר זאָלען נישט געשטראָפט װערען פאַר דער שרעקליכע זינד, װאָס איז געשעהן אין אונזער הויז אָהן אונזער װיסען... און דו מרשעת שטעהסט נאָך, און װערסט נישט אײַנגעזינקען אין דער ערד אַרײַן פאַר חרפּה און בושה. געװאַלד! װאו איז עס געהערט געװאָרען נאָך אַזאַ חוצפּה אויף דער װעלט. אַרויס פון מײַן שטוב; דו פערבלאָנזעטע נשמה! ~~אַרויס קללה~~!

חנהלע: װעה איז מיר! װאָס הער איך? אברהמעלע שיץ מיך!

אברהמעלע: דו בעטריגערין! דו װאַגסט נאָך מײַן נאָמען צו רופען!

חנהלע: גערעכטער גאָט! װאָס געהט דאָ פאָר? (פאַלט אויף די קניע) אויף מײַנע קניע פאַל איך פאַר דיר אברהמלע! איך בעט דיך, ערקלער מיר װאָס דאָ געהט פאָר? מיט װאָס האָב איך אַזוי זיך פערזינדיגט? פאַר װאָס קומט מיר אַזוי צו בעײ האַנדלען?!

אברהמעלע: און דו װאַגסט נאָך צו פרעגען פאַר װאָס?! װילסטו מיך אויך יעצט בעטריגען און אײַנרעדען אַז עס איז געװעזען אַ פּעטערליכער קוש? האַ און הײַנט ביזט דו איהם געקומען בעגלײטען פאַר זײַן נעכטיגען קושען?.

חנהלע: גאָט אין הימעל! װאָס איך מוז אַלץ הערען!

אברהמעלע: און מיט די תנאים מײנסט דו בין איך שוין אויף

עוויג צו דיר פערבינדען ? ניין! איך בין עס געוועזען... אבער נאך אזא פרעכהייט... אוים! (נעמט ארויס די תנאים און צו רייסט זיי) צוריסען די תנאים! און צוריסען איז אונזער בונד אויף אימער און עוויג!

חנהלע: גאט! וואס הער איך! מוטער! גאט־זעליגע מוטער! ערבארמע דיך אויף דיין אונגליקליכע טאכטער! נעם מיך צו צו דיר, מוטער!... יא! נישט לאנג און איך קום צו דיר!

אברהמעלע: (ווארפט איהר די צוריסענע תנאים) נא דיר אפ, און געה!

שרה שיינדעל: הייליגער יעהופיצער! שטעה אונז ביי! (חנהלע מיט שרעקליכען אוים געשריי פאלט אין אונמאכט)

פארהאנג.

ענדע צווייטע אקט

דריטער אקט.

(עס קוממט פאר א צימער ביי גימפעל חזן. ווען דער פארהאנג געהט אויף האלט גימפעל אין מיטט איינזינגען עפעס, מיט וויינע משוררים. עס איז פורים פאר דער סעודה).

גימפעל: (נאך איינינע מאל איבער זינגען) נו עס וועט שוין געהן! א, א! עס וועט געהן ווי געשמירט. אצינד קאנט איהר אייך געהן, נאר געדענקט, אזוי, אקעגען א שעה ארום איהר זאלט דא זיין. מיר מוזען געהען צו רב יוחנניצין, געדענקט!

אלע: גוט, גוט! א גוטען פורים, א גוטען פורים חזן! (משוררים אב).

גימפעל: א גוטען פורים, א גוט יאהר!..

באבעלע: (קוממט אריין) א גוטען פורים אייך רב גימפעל!

גימפעל: א, באבעלע! א גוטען פורים, א גוט יאהר. וואס טהוסט דו עפעס דא, באבעלע?

באבעלע: איך בין געקומען זעהן וואס חנהלע מאכט.

גימפעל: אויף אלע אונזערע שונאים געזאגט. ווער עס ווינשט אונז שלעכטס, זאל אזוי אויסזעהן, ווי זי געבעך. איך זאג דיר, באבעלע, אז מען זאל האבען אפילו א שטיינערנעס הערץ וואלט עס אייך צו נאסען ווערען, צו קוקענדיג דאס אונגליקליכע קינד. טאג ווי נאכט געהט זי ארום א צו טראגענע, א צו מישטע, רעדט איבער פייער און וואסער, וויינט, קלאגט און לאכט. דאס הארץ וויינט אויף איהר קוקענדיג. איך זאג דיר באבעלע, אז דיין טאטע, מאמע, וועלען דארפען אבגעבען דין וחשבון, פאר די צרות וואס זיי האבען איהר אנגעטהון!

באבעלע: וואס איז דען שולדיג דער טאטע מיט דער מאמען? אז זי אליין..

נימפעל: זי אַליין! וואָס זי אַליין? גלויב מיר זי איז אַ גאַנץ אָרענטליך קינד. זאָל נאָר דער מיליאָנטשיק צוריק קומען פון וויען. ער וועט זיך מיט אַלע אָברעכנען... שאַ! דאַכט זיך זי גייט אַהער... יאָ. (חנהלע ערשיינט צוטראָגען)

באַבעלע: (רוקט זיך שרעקענד אָב) אוי איך האָב מורא פאַר איהר!

חנהלע: אַלע אַנטלויפען פון מיר! איך ליעג אין חרם! אַלע פיינדען מיר! קיין איין לעבעדיגען פריינד! די איינציגע פריינדין, מיינע מוטער, איז טויט! אָ מוטער, מוטער! דו ווייסט דעם אמת, אַז דיין אונגליקליך קינד בעזיצט נישט קיין פאַלשעס הערץ. אָבער ליידער וויל עס מיר קיינער נישט גלויבען!.. אָ מוטער, מוטער! נישט לאַנג נאָך, און איך וועל זיין ביי דיר. פאַר דיר וועל איך מיר קענען מיין גאַנץ הערץ אויסגיסען. צייט דו ביסט אוועק פון מיר, מוטער, האָב איך נישט פאַר וועמען זיך אויס צורעדען. מען יאָגט מיך מען פלאָגט מיך אָהן אַ פאַר וואָס! עס העלפט נישט קיין שום פערענטפערן זיך! דער איינציגער שוץ מיינער, קאָנסטו נאָר זיין. אוי מוטער! רעטע מיך, נעם מיך צו צו דיר!... אָבער, באַלד נישט לאַנג. מוטער טרויע. באַלד וועל איך זיין ביי דיר, יאָ! האַ האַ האַ!..

נימפעל: חנה'לע! בעמערקסט גאָר נישט ווער עס איז געקומען צו דיר? באַבעלע איז דאָ.

באַבעלע: חנה'לע! איך האָב דיר געבראַכט אַ גרוס פון אַברהמ'לען.

חנהלע: אַברהמעלע! איך בין אונשולדיג! פערשטויס מיך נישט! אַברהמעלע! גלויב מיר! גלויב דיין אונשולדיגע חנהלע! גלויב נישט די שלעכטע מענשען! איך בין נישט פאַלש! מיין הארץ איז ריין!... ניין! ניין! אוועק! אוועק גייה אַברהמעלע! גייה! ביסט מיט זיי איינס! אַלע

זענט איהר מיינע פיינד! אוועק! אוועק גייט פון מיר! די איינציגע פריינדין איז מיין מוטער! אָ מוטער, טהייערע מוטער איך גייה צו דיר! האַ האַ האַ!.. (אָב)

באַבעלע: (האַלב־וויינענד) אַך, מיין אָרעמע חנהלע!

נימפעל: אַזוי ווי דו האָסט אַצינד געזעהען, אַזוי איז יעדער טאָג. אָט ווייגט זי, אָט לאַכט זי. עס איז שרעקליך, זאָג איך דיר! עס רייסט מיר ביים הארצען צו קוקענדיג! אַך, ווי דערלעב איך שוין דער מיליאָנטשיק זאָל קומען. אַלץ, אַלץ מוז איך איהם דערצעהלען.

שאַפסע: (קומט אַריין) אַ גוטער יום־טוב איך, רב נימפעל.

נימפעל: אַ גוט יום טוב, אַ גוט יאָהר.

שאַפסע: ווייסט איהר רב נימפעל וואָס איך בין צו איך געקומען?

נימפעל: וואָס?

שאַפסע: היינט איז דאָך פורים אין שטעטעל. וואָלט גוט זיין מיר זאָלען זיך ביידע פערשטעלען: איך פאַר המן הצדיק און איהר פאַר וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה און אַרום געהן אין די הייזער און מאַכען געלט.

נימפעל: אָ וואַ! נישט אַנדערש! האָסט אַ גוטען געשמאַק גולם! איך נימפעל דער שטאָט־חזן האָב שוין נישט מיט וועמען אין די הייזער צו געהען נאָר מיט שאַפסע גולם?! גייה דיר געזונדער־הייט! אין די הייזער בין איך נישט קראַנק אַליין צו געהן... (אָב)

שאַפסע: דאַרף מען נישט! (דערזעהט באַבעלען) באַבעלע! וואָס טהוסט דו דאָ? איך וועל דערצעהלען דער מאַמען, וועסט דו קריגען אַ שוואַרצען סוף...

באַבעלע: שאַפסעניו, הערצעניו, דערצעהל נישט דער מאַמען, זי וועט מיך שלאָגען!

שאַפסע: נו וואָס אַרט דאָס מיך אַז זי וועט דיך שלאָגען? עס וועט דען מיר וועה טהון?

באבעלע: שאפסעלע דו האסט דאך ליעב פיש.
שאפסע: יא, נו?...
באבעלע: וועל איך דיר געבען א שטיק פיש, א גאנץ גרויס
שטיק פיש, אבי דערצעהל נישט דער מאמען.
שאפסע: פיש! און שא!
באבעלע: אזא שטיק און שוין!
שאפסע: אזא שטיק! און שא! אוי שאפסע ביזט דו, א חכם
פון דער מה נשתנה. (זינגט)

I.

שאפסע ביזט כ'לעבען נישט קיין גולם
גדול מיינסטו זיין ביי דיר:
און דיינע הענד ליגט דער גאנצער עולם
אנקומען מוז מען נאר צו מיר.
א יעדערער שיקט מיר אנ'אנדערען גאנג
און איך פאלג זיי אהן א שום טענה;
ווייל איך בין שוין אזוי לאנג:
א חכם פון דער „מה־נשתנה".

II.

א ווייבעל פיעשצעט זיך ביי איהר מאן
ווייל ער האט זי זעהר ליעב;
ער ניעט זיך איהר איבער אין די הענד ארײן
דער ספאדאק ווערט זי באלד אין שטוב;
שפעטער כאפט ער פעטש פון איהר:
פון זיין טהייער ווייבעל בריינע,
ווייל ער איז געראטהען אין מיר:
א חכם פון דער מה נשתנה.

III.

איינער פערליעבט זיך אין ביסעלע מעות:
ער זוכט נישט מעהר ווי ווערען רייך,
מיין ווייבעל, זאגט ער, מאג זיין אהן א נאז
אבי זי האט נאר געלד א סך;
א ווייבעל געפינען האט באלד דער מזיק
א'נ'אבגעשלאגענע הושענא...
און געל? א קרענק! האט אויך רב אייזיק...
א חכם פון דער מה נשתנה.

IV.

איינער קריגט זיין דינסט מויד ליעב;
און בעקענען וויל ער דאס איהר;
ער זאגט איהר ווען ס'איז פינסטער אין שטוב
„א כפרה זאל זיין מיין ווייב פאר דיר"
פלוצלונג קריגט ער: א קנאק אין די ציין!
אוי ווי גרויס זענען די צרות זיינע:
זיין אייגען ווייבעלע איז דאס געוועהן.
א חכם פון דער מה נשתנה.

פערוואנדלונג

(עס שטעלט פאר ביי רב יוחנצין פאר דער סעודה. אין שטוב איז יום־טובדיג – באבעלע אליין קוקט אין סדור)

דיך גאט לויבען מיר אלע היינט:
אין דעם יום־טוב פורים.
מיר טאנצען און פרעהען זיך אלע ביינאנד
און זינגען שענע מזמורים.

מיר דארפען היינט נאר לויבען און זינגען
דען מיר זענען געוועזען אין געפאהר
דער רשע המן האט אונז געוואלט אומברינגען
און נאט האט איהם געשטראפט דערפאר.

ביס

סעם: (אונטער די קאליסען) שי! איז מיי סווים הארט.

באבעלע: אוי! ער איז שוין ווידער דא!

סעם: (טרעט אויף) סווים באבעלע דאן בי א פרייד.

באבעלע: א שענע פרייד וועט דא זיין! אז מיין פאטער מיט דער מוטער וועלען קומען פון שול און וועלען אונז דא עבייד טרעפען אליין!

סעם: נא! איי מין — דיר האבען קיין אנגסט, סווים באבעלע, יו נא וואט איי קעם טו יו? איך דיר זאגען. אז איך דיך ליעבע. איך דיך זוי ליעבע אז איך שטארב מיט יונגען טויט.

באבעלע: וואס זשע זאל איך דיר טהון?

סעם: דו מיך אויך ליעבען, באבעלע! שא מי יו הענד... דו הערסט ווי דא קלאפט? (באבעלע שאקעלט מיט'ן קאפ) דא ליעגט די ליעבע און קלאפט. עס מאכט אזוי: בום־סטארא־ראדאם! ווי אזוי מאכט עס ביי דיר?

באבעלע: אוי! ביי מיר מאכט אויך, ווי אזוי זאגסט דו? בום־סטארא־ראדאם.

סעם: נו איז דאך גוט.

באבעלע: ניין עס איז נישט גוט.

סעם: ווארום נישט גוט?

באבעלע: דו האסט פערגעסען וואס פאר א בעזע הערצער עס האבען מיינע פאטער און מוטער אויף דיין פאטער?

סעם: סווים באבעלע! דו גלויבסט אז דיין פאפא מיט דיין מאמא, וואס גלויבט אויף מיין פאפא, גלויבען אויף דיין פאפא מיט דיין מאמא, אז מיין פאפא איז מיט דיין מאמא...

באבעלע: אוי גענוג שוין פאפא, מאמא. דו רעדסט און רעדסט און איך פערשטעה דיך נישט א ווארט.

סעם: יו רייט באבעלע. יו וויל סי עף מיי פאפא וויל קעם, היוויל פיקסעט.

באבעלע: מיט לעבעדיגע פיקסען וועט ער קומען?

סעם: נא איי מין עף מיי פאפא וויל קעם. הי וויל מייקיט אל רייט.

באבעלע: וואס וועט ער מאכען?

סעם: וואט שול איי דו? דו פערשטעהסט מיך נישט.

באבעלע: זעהסטו, דאפיר וויל דיך נישט, נישט דער פאפא און נישט די מאמא.

סעם: יו מאמא, מייק־מי־סיק.

באבעלע: וואס מיין מאמע איז א ציג?

סעם: נו, דיר דו מאמא מאכט מיך קראנק.

באבעלע: אוי וועה! זאלסט כאטשע זיין א יוד.

סעם: אויף קאורס, איי יעס, איי יוד.

באבעלע: דאס הייסט א יוד? אויף דיין פנים זעהט מען אפילו נישט אן דעם צלם אלהים.

סעם: דו יעצט רעדסט. איך דיך נישט פערשטעה!

באבעלע: דאס איז דאך לשון הקדש.

סעם: לאשקע קושקע? וואט איז דעט? מען עז א ע פרוי?

באבעלע: דו ביסט טאקע גאר קיין יוד נישט.

סעם: אויף קאורס איך א יוד.

באבעלע: דאס הייסט א יוד? איך מיין א יוד וואס זאל מאכען כבוד אונזער זיידען דעם יעהופיצער.

סעם: אלרייט! איי וויל מייק כבוד — יו זיידען דעם יעהופיצער.

באבעלע: איך פערשטעה גאר נישט. זאלסט כאטשע האבען א יודישען נאמען?

סעם: אויף קורס איי גאט א יודישקע נאמען.

באבעלע: האסט א יודישען נאמען? ווי זשע הייסט דו אויף דיין יודישען נאמען?

סעם: יז קויל מי כעס.
באבעלע: אוי! סכּך סם!
סעם: נאָ, כּמי נעם איז שמואליקעל.
באבעלע: שמואליקעל? אוי מאַכען אַ שענער נאָמען. שמואלי־
קעל.
סעם: ט, וויל איך מאַכען זיין דיין שמואליקעל.
באבעלע: אָבער דער טאַטע מיט דער מאַמען דארפען אויך
וויסען פון דעם.
סעם: יע נאָ דעם איז ע הארט זשאָב.
באבעלע: וואָס מיינע מוטער איז אַ שקראַב?
סעם: נאָ איי מין, דאָס אַ שווערע זאַך. באבעלע דו ווילסט מיך
האָבען פאַר דיין שמואליקעל?
באבעלע: איך וויל.
סעם: איך וויל אויך. (וויינט).
באבעלע: וואָס וויינסט דו? שמואליקעל?
סעם: (וויינענד) וואָס וויינסט דו באַבעלע?
באבעלע: איך ווייס נישט. (לאַכט)
סעם: (לאַכט) איך ווייס אויך נישט.
באבעלע: וואָס לאַכסט דו? שמואליקעל.
סעם: וואָס לאַכסט דו? באבעלע.
באבעלע: איך ווייס נישט.
סעם: איך ווייס אויך נישט.
באבעלע: שמואליקעל!
סעם: וועמענס שמואליקעל?
באבעלע: מיין.
סעם: אוריי! פיר באבעלע מיט שמואליקעל. (זיי זינגען:)
באבעלע: גוט און פרום זאָלסט דו זיין;
איבער דער גמרא קנעלען,
קרכט דו קענען זיין מיין מאַן;
נאָס און ליכט וועסטו געפעלען,

סעם: יז קאָלמי שמואליקעל דיר, איי וויל קאָל יז באַבעלע.
אלעס קאָנסטו טהון מיט מיר. מיר מאַכען פאַר אַ
רבּילע.
באבעלע: מיר וועלען לעבען שען און פיין
ווען דו וועסט זיין מיין שמואליקעל.
אלע וועלען אונז מקנא זיין:
שמואליקעל מיט באַבעלען. } ביס
אַ בן־תורה וועט זיין מיין מאַן,
אונזער משפחה וועט גלאַנצען;
דער יעהופיצער וועט אונז מחיה זיין,
אין קבר וועט ער טאַנצען.
סעם: דער טישמיניצער קען עף יז פליסעס
איי יעס גאָהן מאַבי אַ רבילע
איי וויל טריי טובים היס אימפּיזעס
טריי טולייק אויף מיי באבעלע.
(ביידע טאַנצען אָב. און באבעלע קומט צוריק).

באבעלע: אוי ווי! אוי קאָן איך ווידער גאָט בעטען, אז
אלע מיינע געדאַנקען זענען ביי מיין שמואליקעל! אוי!
נישט אויסגערעדט זאָל דאָס זיין: שמואליקעל איז מיר
ליעבער ווי דער קרבן מנחה סידור. אז ער מאַכט
מיר דאָ אין הערצען! בום־סטאַרא — דאַ־ראַם! (וויינט —
יוחנצי קומט פון לינקס, שרה שיינדעל פון רעכטס)
שרה שיינדעל: אַ גוטען יום־טוב דיר רבּי!
יוחנצי: אַ גוט יום־טוב דיר רביצין.
שרה שיינדעל: וואָס זעה איך? באבעלע וויינט!
יוחנצי: אום פורים!
שרה שיינדעל: ווייסט דו רבי וואָס זי איז פערוויינט? פון
דעם דאַווענען. דער סידור איז זאַבגעגאָסען מיט טרערען.
יוחנצי: הערסט דו! עס איז דאָך דעם טאַטענס טאַכטער.

שרה שיינדעל: האָב קיין טעות. זי איז דאָך דעם יעהופיצערס אַנ'אייניקעל. באַבעלע! גײה רוף אַרײַן אַברהמעלען! זאָג איהם, ער זאָל באַלד אַרײַן קומען מקיים זײַן סעודת־פורים. (באַבעלע אָב). װעהסט דו: פון אונזער בן יחיד האָבען מיר נישט קיין נחת, דערפאַר אָבער פון אונזער בת יחידה װעלען מיר, מיט גאָטס הילף, האָבען פיעל נחת.

יוחנצי: איך האָב דאָך געזאָגט! דעם טאַטענס טאָבטער.

שרה שיינדעל: זאָגסט שוין װידער דאָס זעלבע! זי קאָן מעהר גראָטען זײַן אין דעם יעהופיצער, זכרונו לברכה.

אברהמעלע: (קומט אַרײַן מיט באַבעלען) אַ „גוט יום" איך אַלע.

שרה שיינדעל: אַ גוט יום טוב דיר מײַן קינד. אברהמעלע! ביזט נאָך אַלץ צו טראָגען? פאָלג מיך מײַן קינד און פערגעס אין דער חצופה! איך האָב געהערט אַז זי איז משוגע געװאָרען. משוגע זאָל זי זײַן, רבונו של עולם! פאַר אַלע יודען.

אברהמעלע: מוטער! רעד נישט פון איהר! האָב רחמנות אויף מיר! איך װעל מײַן פערשטאַנד פערלירען!

שרה שיינדעל: נאַרעלע! פערגעס אין איהר! אויך אין איהר פאָטער דעם אַפּיקורוס!

באַבעלע: מאַמעשי! װײסט דו װאָס איך װעל דיר זאָגען? אַז דער פעטער האָט גאָר קיין שולד נישט אין דעם.

שרה שיינדעל: פון װאַנען װײסט דו דאָס?

באַבעלע: דעם פעטער'ס יונגעל האָט מיר געזאָגט.

שרה שיינדעל: װער? שמואליקעל האָט עס דיר געזאָגט? אָט דער שײַנעצעל?

יוחנצי: אָט דער סמך כם?

שרה שיינדעל: װאו האָסטו איהם געזעהען?

באַבעלע: טאַקע דאָ אין שטוב.

שרה שיינדעל: זאָג נאָר, באַבעלע, איז ער געװעזען מיט דיר אין שטוב אַלײן?

יוחנצי: ביחודות? אָהן אַ שומר?!

שרה שיינדעל: אָט האָסט דו דיר, דעם טאַטענס טאָבטער.

יוחנצי: ניין! דעם יעהופיצערס אַנ'אייניקעל.

שרה שיינדעל: הײליגער יעהופיצער! װאָס שװײַגסט דו? — זאָג דעם אמת, באַבעלע, װאָס האָט ער דאָ געטהון?

באַבעלע: ער איז מיר געקומען זאָגען אַז...

שרה שיינדעל: אַז װאָס? זאָג שוין גיכער.

באַבעלע: אַז... ער... האָט מיך ליעב...

שרה שיינדעל: װעה איז דעם טאַטען! װאָס שװײַגסט דו בין?!

יוחנצי: װאָס זאָל איך שרײַען? איך זאָג דיר נאָר, אַז על פי דין זענט איהר אַלע טרפה!

שרה שיינדעל: באַבעלע! װאָס האָסט דו איהם געענטפערט?

באַבעלע: אַז... אַז...

שרה שיינדעל: אַז װאָס?

באַבעלע: אַז איך האָב איהם אויך ליעב;

שרה שיינדעל: אַ װעהטוג איז מיר! װאָס שװײַגסט דו בין?

יוחנצי: װאָס זאָל איך שרײַען? איך זאָג איך נאָר: אַזוי װי דער טאַטע אַזוי איז דער זוהן; דאָס עפּעלע פאַלט נישט װײַט פון בעמעלע.

שרה שיינדעל: פאָלג מיר רבי און קוק איבער די מזוזות! מיר דאַכט זיך...

יוחנצי: אונזערע מזוזות זענען שוין כשר, נור זײַערע מזוזותלעך זענען נעבעך שוין פּסולדיג געװאָרען.

שרה שיינדעל: יעהופיצער! װאָס שװײַגסט דו?

יוחנצי: שװײַג! לאָז מיר נאָר פרעגען איהר אַפּאָר װערטער. (ער געהט צו צו באַבעלען) זאָג מיר נאָר באַבעלע, װאָס װעסט דו אָבער טהון אַז דער זוהן װעט נישט זײַן בעסער פון דעם טאַטען?

באַבעלע: װעל איך איהם אַלץ ליעב האָבען.

יוחנצי: א גרולה אויף דײַן טאַטען.

שרה שיינדעל: וועה איז מיר! בײַבעלע געה און זאָג תּהלים וועסט דו זעהען אז גאָט וועט דיר העלפען.

באבעלע: ניין מאַמע! קײַן תּהלים וועט שוין אויך נישט העלפען. (ווייַנט)

אברהמלע: ווײַן נישט שוועסטערעל. זײַ פערשטעהען דיך נישט! אָבער איך פערשטעה שוין גוט דײַן הערץ (בײַדע וויינען).

שרה שיינדעל: וואָס פערוויינט איהר מיר דעם פּורים?!

יוחנצי: קומט זשע בעסער צו דער סעודה וועט עס הײַסען אז איהר בעווײַנט הקנ'ען. (עס קומען אן געסט צו דער סעודה)

אלע: גוט יום טוב! גוט יום טוב! (זינגען)

זײַט איך משמח, טאַנצט זשע קינדער.
לכבוד אונזער רבּין אונזער גלאַנץ.
ידעלעך און ווײַבעלעך נישט בעווינדער.
מאַכט איך פערטיג אַ ראָד צום טאַנץ.
פערהויבט די פּאַלעס ס'זאָלזיין גרינגער,
טאַנצט זשע קינדער נאָר מיט כּח.
טאַנצט זשע אלע עלטער און יונגער,
הויבט די פּיסלעך אין דער הויך.
פּאַטשט מיט די הענדלעך,
הופּעט מיט די פּיסלעך,
לכבוד דעם יום טוב,
לכבוד דעם פּורים!

פאָרהאַנג.

ענדע דריטער אקט

פירטער אַקט.

(בײַ רב יוחנצי)

יוחנצי: (צו זיך) וואָס טהוט מען? דער פּסח שטעהט שוין אונטער די פּלײַצעס. אָט אָט איז שבת הגדול, און איך האַלט נאָך מיט מײַן דרשה העט! העט ווײַט!... אוי! וועה! צער גידול בנים! קינדער צרות! מען קאָן רעדען נאָר לערנען, מישטײַנס־געזאָגט... איך מוז אויף זיך נעמען בחרם איך זאָל צו קײַנעם אַ וואָרט נישט רעדען ביז איך וועל נישט אויסלערנען די דרשה. (ער שאָקעלט זיך) שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח...

נימפעל: (קומט אַרײַן) רבי! איך האָב איך געוואָלט פרעגען...

יוחנצי: אי! נו! שבת שלפני הפסח...

נימפעל: רבי! איין וואָרט נאָר! געה איך באַלד אוועק.

יוחנצי: אי, אי, א! איך מוז לערנען די דרשה אויף שבת הגדול!... קירין אותו שבת הגדול!

נימפעל: אַ חכם בנאמנות! אַנדערש איז טאַקע נישט מעגליך אַ טאָן זיך אוים צו לערנען. זאָל נאָך בײַ מײַן צרה אין דער היים... גימפעל! שרײַט זי, ברינג מיר דאָס! ברינג מיר יענץ! גימפעל! דאָס קינד האָט זיך... אַ חכם אַ יוד בנאמנות... אַ וואָרט נישט אוים רעדען. און טאַקע אָט אָ דאָ, וועל איך מיר אויסדרעהען קונציג דעם נײַעם „מִן הַמֵּצַר" (שטעלט זיך פון דער צווייטער זײַט און זינגט) מן המצר קָרָאתִי יה...

שאפסע: (קומט אַרײַן) רבי! הערט נאָר אוים דעם צעטעל! (יוחנצי האַלט אין איין לערנען) איהר האָט קײַן צײַט נישט? אָט איז רב גימפּעל (געהט צו גימפלען) רב גימפּעל! הערט מיך אוים! צי קאָן איך שוין... (גימפעל האַלט אין איין זינגען) וואָס? איהר האָט אויך קײַן צײַט נישט? דאַרף מען נישט!

איך קאָן מיר אַליין איז ער חזרען (ער לייגט איבער דעם צעטעל).

דזייק: (קומט אַריין קוקט זיך אום, געהט אום אין מיטנטערט אַלע, אָבער זיי ענטפערן ניט) יוחנצי! ברודער! (יוחנצי לעהרענט כסדר) משוגע! — רב גימפעל קאָנט איהר מיר ניט... אויך משוגע! — און דו שאַפסע!... אַ שטוב מיט משוגעים! האַ־האַ־האַ! (בעדענקט זיך) איך וועל זיי באַלד מיושב מאַכען! (ער שיסט אוים, אַלע פאַלען צו דער ערד, ער געהט אָב).

שרה שיינדעל: (לויפט אַריין) וועה איז מיר! וואָס איז דאָ געשעהען?! איך האָב געהערט אַזאַ טראַסק! אַ בראָך איז צו מיר! דאָ ליגט דיך מיין יוחנצי! פינסטער איז מיר! מיין יוחנצי! איך בין געוואָרען אַ פינסטערע אלמנה! אוי מיין טהייערער מאַן! ביי וועמען האָסט דו מיך איבערגעלאָזט?!

יוחנצי: שאַ שאַ! רביצין! וואָס שרייסט דו אַזוי?

שרה שיינדעל: יוחנצי דו לעבסט?

יוחנצי: צוּוי דערכט מיר, אַז איך לעב.

שרה שיינדעל: אוי וויסט איז מיר! בין איך ניט געבליבען קיין אַלמנה!

יוחנצי: וואָס איילסט דו דיך אַזוי? רביצין! (ער הערבט זיך אויף) אָט ליעגט דאָך גימפעל! — רב גימפעל! איהר לעבט? האָט איך אויך ניט געטראָפען די קויל?

נימפעל: פון וואַנען זאָל איך וויסען?

יוחנצי: איהר דאַרפט דאָך פיהלען. ברענט אייך ניט חלילה אויפ'ן האַרצען?

נימפעל: אוי עס ברענט מיר מאַקע! אוי געוואַלד עס ברענט!

יוחנצי: נו וואָס זשע שווייגט איהר? וואָס ליגט איהר? שטעהט אויף און לויפט גיך עפּעס טהון!

נימפעל: (שטעהט אויף) איך ווייס אָבער ניט, רבי, פון וואָס

עס ברענט מיר אַזוי. צי איז דאָס פון אַ קויל, צי נאָר פון דעם תיקון וואָס איך האָב געטרינקען.

יוחנצי: אַהאַ! איז עס געוויס פון דעם תיקון — ווייל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם: תיקון איז דאָך אַ שטענדיגע זאַך, און אַ קויל טרעפט זיך גאַנץ זעלטען, מוז עס אַוודאי זיין פון דעם תיקון.

שאַפסע: מוז זיין געדרינגען אַז די קויל האָט מיך געטראָפען! אוי! עס איז אַפילו ניט דאָ ווער עס זאָל מיר בעווייי־נען! אַזאַ יונגער בוים! אַזאַ חכם פון דער מה נשתנה! ווייגט אויף זיינע יונגע יאָהר! רבי זאָגט נאָך מיר אַ חצי קדיש!

יוחנצי: שאַפסע גולם! ענטפער, דו לעבסט?

שאַפסע: פון וואַנען זאָל איך וויסען!

יוחנצי: אָט וועל איך באַלד וויסען. זאָג מיר נאָך, שאַפסע, בקול רם: אחד! אחד! אחד!

שאַפסע: אחד! אחד! אחד!

יוחנצי: וואָס זשע ליגסט דו, שאַפסע?

נימפעל: דו לעבסט דאָך, גולם!

שאַפסע: (שטעהט אויף) דראָנג! דראָנג!

נימפעל: גולם!

שאַפסע: דראָנג! לאָז זיין אַ גולם! אַבי איך לעב!

שרה שיינדעל: רבי! אַצינד קוק איבער די מזוזות!

דזייק: (קומט אַריין) לאָזט אָב אייערע מזוזות. (צו יוחנצין) שלום עליכם! ברודער!

יוחנצי: געה אַוועק פון מיר דו אַפּיקורוס! דו ביזט ניט מעהר מיין ברודער! מען טהאָר אין דיינע דלת אמות ניט שטעהען!

שרה שיינדעל: מיט וואָס פאַר אַ העזה קומט איהר נאָך אַריין צו מיר אין שטוב! איהר אַלטער בעל־עברה'ניק!

דזייק: אַ שענער שלום עליכם! שאַפסע! קום נאָר אַהער! וואָס

שטעהסט דו פון וויַיטען, מיש דיך אויך אריַין מיט אַ וואָרט.

שאפסע: איך בין דאָך געוויעהן דער גאַנצער בעל דבר.

דזייק: וואָס ביזט דו געווען?

שאפסע: די גאַנצע חתונה האָב איך דאָך אויף געשפּיעלט. וואָס איך האָב געזעהען האָב איך אויסגעשריען.

דזייק: וואָס האָסט דו געזעהען?

שאפסע: אַ חכם! אַז איך וועל אוים זאָגען וועל איך דאָך זיין...

גימפעל: אַ גולם!

שאפסע: דראַנג!

דזייק: און איהר, רב גימפעל! וואָס זאָגט איהר (אברהמעלע ערשיַינט).

גימפעל: וואָס זאָל איך זאָגען? איך קען אייך זאָגען נאָר דאָס איינע: אַז די אונגליקליכע חנה'לע איז אונשולדוג און ריין!

אברהמעלע: זאָגט זשע מיר, רב גימפעל! וויפיעל האָט איהר געקריגען, איהר זאָלט אַזוי זאָגען?

גימפעל: פע? אברהמעלע! דאָס איז נישט שען! גימפעל חז מאַכען פאַר אַ ליגנער! אַ אברהמעלע! צו אונז אין שטיבעל לאָז איך דיך מעהר נישט אריַין.

שאפסע: דראַנג! וועט ער געהן אין שול אריַין. אין שול בין איך דאָך...

גימפעל: גולם!

שאפסע: דראַנג!

דזייק: עולען! לאָזט מיר כאָטש איין וואָרט רעדען!

שאפסע: (וויַיזט אויף גימפלען) דאָס מיינט איהר איהם! יאָ?

דזייק: וואָס האָט איהר צו דער אָרעמער יתומה? פאַר וואָס האָט איהר זי אָנגעמאַכט אַזאַ שאַנדע? איך גאָה יעצט פון איהר! עס רייסט ביים הערצען אַנצוקוקען וואָס איהר האָט געמאַכט פון איהר!

דה שיינדעל: אַ שענע, ריינע כפ־ה...

דזייק: האַלט דאָס מויל! דו יעהופיצערס טאָכטער!

שרה שיינדעל: זעהט נאָר ווי ער נעמט זיך אַן פאַר איהר!

דזייק: איך מוז מיך פאַר איהר זיך אָננעמען, וויַיל איך ווייס אַז דאָס קינד איז אונשולדיג! זי איז אַ נאַכט־וואַנדלערין.

זי איז שלאָפענדיג אריַין צו מיר אין צימער, ווען איך האָב שוין קיין צייט געהאַט ווערען צו וויסען טהון, וויַיל איך האָב זיך געאיילט צום צוג...

יוחנצי: שלאָפענדיג גאָר?

שרה שיינדעל: נו, יוחנצי! וואָס זאָגסט דו אַצונד?

יוחנצי: וואָס זאָל איך אייך זאָגען? איך זאָג אייך נאָר, אַז כל היוצא מִפִּיו שֶׁקֶר וְכָזָב! על פי דין ביזט דו טרפה אַ ער איז טרפה!...

שרה שיינדעל: פאַר וואָס איך נאָך?

יוחנצי: איך מיין זי. (דזייק וויל אָבגעהען)

אברהמעלע: פעטער! איין אויגענבליק! איך וויל אייך נאָר עטוואָס בעטען: פעטער! ווען איהר זאָלט מיר קענען אויסוויַיזען אַז איהר האָט געזאָגט די ריינע וואָרהייט, וועל איך זי פערגעטערין! אַ פעטער! גיעט מיר צוריק מיין חנהלען, אַזוי ריין און אונשולדיג, ווי זי איז געוועזע פריהר עהדער איהר זענט געקומען!...

דזייק: וואָס ווילסט דו? ביזט דו ביים ריינען זינען?

אברהמעלע: ביים ריינען זינען!... איך בין דער איינציגער אונגליקליכסטער אויף דער וועלט! מען האָט ביי מיר אוועק געראויבט דאָס בעסטע און טהייערסטע וואָס איך האָב פערמאָגט!.. פעטער! זאָגט מיר! וואָס אינטערעסירט איהר אייך אַזוי מיט חנה'לען?... איהר שווייגט! אָ! פערשאָלטען זאָל זיין די שעה אין וועלכער זי האָט אונזער שוועל בעטרעטען! אָבער ניין!... איהר האָט עס מיין לעבען געראויבט! איהר האָט עס זי געמאַכט אַלס בעטריגערין!

נימפעל: אַ נײַן קינדער! זי איז נישט קיין בעטרינגערין! איהר וועט אַלע מוזען אָבגעבען דין וחשבון פאַר גאָט אויף דעם וואָס איהר האָט זי אַזוי אונגליקליך געמאַכט! איהר זעהט נישט צו איהרע צרות! איך זאָג אייך אַז די גאַל קאָן פּלאַצען קוקענדיג אויף דער אונגליקליכע נשמה! עס צו נעמט דאָס האַרץ! אַ שטיין קאָן צו גאָסען ווערען. זי רײַסט בײַ מיר אַרויס דעם ימים נוראים־דיגען אֲנָקַת מְסַלְדֶךָ און איך העב אָן אויפן קול: אוי מְקִימִי מֵעָפָר דָל! או מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן!

שאַפּסע: (זינגט נאָך לויט דעם טאָן) דראַנג! דראַנג!

נימפעל: (ווײַזט אַ בילד) אָט מיט דעם בילד טראָגט זי זיך אַרום טאָג און נאַכט. דריקט עס קושט עס, לאַכט און ווײַנט אַז מען קאָן צו גאָסען ווערען. דאָס איז דאָס בילד פון איהר מוטער עליה השלום!

דזייק: ווײַזט נאָר דאָס בילד.

נימפעל: ניין! איך טהאָר עס פון דער האַנד נישט אַרויס געבען. עס איז בײַ איהר טהײַערער ווי איהר לעבען. איך מוז עס איהר באַלד צוריק געבען. זי האָט עס אין אויפרעגונג פערלוירען, און איך בין טאַקע געקומען איהר זוכען דאָ אַהער, אום עס איהר אָב צו געבען! דאָס איז איהר לעבען...

דזייק: איך גיעב עס אייך באַלד צוריק. (נעמט דאָס בילד און גיעט אַ ווילדען שרײַ אויס)

נימפעל: וואָס איז אייך? מיליאָנטשיק לעבען!

דזייק: דאָס איז דאָס בילד פון איהר מוטער?... אַך! אסתר מײַנע פרוי! חנהלע מײַן טאָכטער! איך האָב געדעכענט אַז איהר זענט שוין לאַנג געשטאָרבען! אַ טאָכטער!

אַלע: אייער טאָכטער!

שרה שיינדעל: חנהלע איז אייער טאָכטער!

דזייק: זאָגט מיר רב נימפעל ווי קומט זי צו אייך?

נימפעל: מיט עטליכע יאָהר צוריק איז געקומען פון אַמעריקאַ מײַן ווײַבס שוועסטער, און מיט איהר איז מיט — געקומען אסתר, עליה־השלום, מיט איהר קינד חנהלע! אויף לאַנגע יאָהר. זי האָט דערצעהלט אַז פאָהרענדיג קיין אַמעריקאַ איז דערטרינקען געוואָרען איהר מאַן מיט אַ קליין קינד און האָט דאַדורך געמוזט צוריק קעהרען אַהיים. אָט נישט לאַנג פאַר אייער קומען איז די אָרעמע אסתר געבעך געשטאָרבען.

דזייק: אַ אונגליקליכע אסתר! און איך דײַן מאַן מיט דײַן קינד סעם, זענען ניצול געוואָרען! און איך האָב אייך געדעכענט פאַר טויט! אַ איך אונגליקליכער!

אברהמעלע: פעטער! פערצײַהע!

דזייק: אַ גאָט! וואָס האָט איהר געמאַכט פון מײַן קינד! וואו איז זי? ווײַזט מיר! (ער לויפט אָב, אברהמעלע נאָך איהם)

יוחנצי: וואָס זשע זאָגט איהר?

נימפעל: איך זאָג ווי אַלע מאָל אַז זי איז כשר וישר! איך מוז אויך ליפען (אָב)

יוחנצי: הײַנט געה און ריכט זיך גאָר אַז זי איז פון אונזער פאַמיליע!

שרה שיינדעל: קום יוחנצי לאָמיר אויך אַהין געהן!

יוחנצי: און די דרשה?

שרה שיינדעל: קום זאָג איך! האָסט פערגעסען אַז איך בין דעם יעהופּיצערס טאָכטער? איך האָב באַלד געוויסט אַז אין זײַן זכות וועט זיך אַלץ אויסהײַלען. קום!

יוחנצי: שבת שלפני הפסח... (בײדע אָב)

שאַפּסע: האַ־האַ־האַ! נישטאָ בנאמנות ווער עס זאָל לאַכען. אַ שענע וועלט, מען האַלט אין איין חושד זײַן. קום זעהט מען אַ פרײַלײַן געהן מיט אַ יונגען מאַן, האָט מען באַלד גרויסע אויגען, כאָטש עס איז נישט געשטויגען און נישט געפלויגען! (ער זינגט:)

1.

איך קאן א יונגעם קינד ,
שען ווי דאס רייכסטע בילד ;
זי איז זיכער ריין פון זינד
און איז נאר אביסעל ווילד .
און וויל זי איז נאאיוו ,
ליעבט זי א לאך א שטיף .
קוים געהט זי מיט א יונגען מאן
געפונט זיך שוין גרויסע אויגען
און מען איז באלד לחוב איהר בן ! . . .
כאטש ס'איז נישט געשטויגען
און ס'איז נישט געפלויגען .

2.

און אט דער יונגער מאן
איז בראוו און סאליד :
איז באמת אידעל פיין
נאר פיפיג איז ער ניט . . .
און אמאל טרעפט זיך פארט
אז ער רעדט א איבעריג ווארט
און זאגט וועמען דעם אמת ארויס
עסט מען איהם באלד מיט די אויגען
און מערעד אויף איהם אלץ אויס ! . . .
כאטש ס'איז נישט געשטויגען
און ס'איז נישט געפלויגען .

פערוואנדלונג .

(עס שטעלט פאר א פריוע געגענד אונטערען שטאט
דזייק קומט אן מיט א דאקטאר)

דזייק : דא , זאגט מען , וואנדעלט זי הערום יעדען טאג .
אפשר וועלען מיר זי דא אויך היינט טרעפן .

דאקטאר : בערוהיגט אייך , הערר דזייק . די קרענק איז אפילו נישט אזא גרינגע . דאך איז זי צום אויס-היילען . איבער-הויפט ווען זי איז געקומען , דורך אויף-רעגונג און פלעצליכעס אונגליק , קאן זי ווידער פערשווינדען ביי פלעצליכעס גליק און פריידען . . . (באבעלע און סעם אין א לאנגען ראק)

באבעלע : גוט מארגען פעטער !

סעם : האדוידו פאפא .

דזייק : הערר דאקטאר . דער איז מיין זהן . די האט זיך אויסגעזוכט א געליעבטע און וויל מיט איהר הייראטהען . (צום דאקטאר) ווענדעט זיי אב !

דאקטאר : ווי ? אזוי יונג הייראטהען ? ווייזט נאר , קינדער אייערע צונגלעך .

באבעלע : וואס וויל ער ?

סעם : מיר זאלען איהם ווייזען אונזערע צונגען . (בייידע ווייזען די צונגען)

דאקטאר : ניין קינדער ! איהר טהארט נאך נישט הייראטהען !

באבעלע : (וויינט) וואס וועלען מיר אצינד טהון ?

סעם : וועלען מיר הייראטהען זאהן א דאקטאר . (צום דאקטאר) סער דאקטאר ! שא מי יו טאנג .

דאקטאר : וואס זאגט ער ?

דזייק : איהר זאלט איהם ווייזען אייער צונג . (דאקטאר ווייזט) .

סעם : יו אר עביק פועל ! (לאכט)

דאקטאר : וואס זאגט ער ?

דזייק: אַז איהר זענט אַ גרויסער נאַר. האַ־האַ־האַ! ער איז אַ גרויסער שײַגעץ. (צו סעם'ן) ער! סעם אויף אַנ'עלטערן מענשען טהאָר מען דאָס נישט זאָגען.

דאָקטאָר: עס מאַכט נישט, עס מאַכט נישט,

דזייק: סעם! ווייסט אַז דו האָסט אַ שוועסטער חנהלע?

סעם: קאָם אָן פּאַפּאַ! ווי ר וויל גאָהן טו האָור. (עס קומען אַן שרה־שיינדעל, יוחנצי, אברהמעלע גימפּעל און געסט און דער נאָך חנהלע)

שרה שיינדעל: נו? זי איז נישטאָ? (חנהלע קומט אָן)

חנהלע: (וואַנדלענד) מוטער! וואו ביזט דו? דער פאָטער לעבט! קום צוריק! (דזייק און אברהמעלע ווילען צו לויפען, דער דאָקטער האַלט זיי אויף)

דאָקטאָר: רוהיג! נישט ראַשענד זי איבער וועקען. לאַנגזאַם!

דזייק: (שוואַך) טאָכטער! טאָכטער! דײַ פאָטער! דײַן אברהמע־לע!

חנהלע: (ערוואַכט צו ביסלעך) מײַן פאָטער?! מיין אברהמעלע?! וואו איז ער?

אברהמעלע: (פאַלט פאַר איהר אויף די קניע) פערצײַע! חנהלע איך האָב געזינדיגט נעגען דיר!

חנהלע: אברהמעלע! אויף די קניע? פאַר אַ בעטריגערין? פאַר אַנ'אויסגעלאַסענע...

דזייק: פערצײַע איהם טאָכטער! ער איז אונשולדיג

חנהלע: אברהמעלע! שטעה אויף! איך פערצײַע דיר!

אברהמעלע: פערצײַעסט? (ער שטעהט אויף) אָה ווי גליקליך! (אומאַרמען זיך)

חנהלע: מײַן ליעבער אברהמעלע!
אברהמעלע: מײַן ליעבע חנהלע!

סעם: מײַ סיסטער?

דזייק: יאַ קינד.

סעם: (צו געהענד צו חנהלע) יו אַר מײַ סיסטער?

חנהלע: טהײַערער ברודער!
סעם: מײַ סיסטער! (קישען זיך)

(פּויזע, נאָכהער געהט צוריק סעם צום פאָטער, באַבעלע און חנהלע קושען זיך)

סעם: פּאַפּאַ! באַבעלע זאָגט דאָס זי מיך ליעב.

באַבעלע: (שלעפּט איהם אַוועק) וואָס טהוסט דאָ? איך שעם זיך!

דזייק: איז דאָס וואָהר? זאָג זשע עס פאַר אַלעמען.

יוחנצי: שבת שלפני הפסח!

דזייק: גענוג שוין מיט דײַן שבת שלפני הפסח! וואָס זאָגסטו צו דעם פּאָרעל?

יוחנצי: אַ וואוילער יונגעל.

סעם: אַנקעל. איי וואָנט יו שעלבי מײַ פאַדערגלאָ

דזייק: נו.. און זי שוועגערין, רביצין וואָס זאָגען זי?

שרה־שיינדעל: פאַר וואָס לאָזט איהר איהם רעדען גויש? מען פערשטעהט דאָך איהם קיין איין וואָרט נישט.

גימפּעל: פאַר וואָס פערשטעה איך איהם: ער וויל נעמען אייער טאָכטער פריהר פאַר אַ כלה און דער נאָך פאַר אַ ווײַב.

סעם: דעט רײַט.

דזייק: אַלזוי שוועגערין וואָס זאָגען זי?

שרה־שיינדעל: יוחנצי! וואָס זאָגסט דו?

יוחנצי: רב גימפּלל וואָס זאָגט איהר?

גימפּעל: איך זאָג עס זאָל זײַן מיט מזל און ברכה אין אַ גליקליבער שעה.

דזייק: אַלזוי מײַנע פרײַנד! מאָרגען פײַערען מיר די האָכצײַט פון מײַן טאָכטער מיט אברהמעלען, און גלײַכצײַטיג אויך די פערלויבונג פון מײַן סעם'ן מיט באַבעלען. בלײַבט אַזוי?

שרה שיינדעל: נו רבי?

יוחנצי: נו רביצין?

נימפעל: נו זאָגט שוין יאָ אין אַ מַזלדיגער שעה!

שרה שיינדעל: זאָל זיין מיט מזל און ברכה. דער יעהופיצער זאָל זיך מיהען.

יוחנצי: לאָז זיין מיט מזל!

נימפעל: מיט מזל און מיט ברכה פאַר אונז אַלע!

אלע: מזל טוב! מזל טוב!

נימפעל: נו לאָמיר געהן אַ טענצעל!

(אלע זינגען) זייט איך משמח, טאַנצט קינדער!
לכבוד אונזער רבין אונזער גלאַנץ
(און זאָ ווייטער ווי אויבען)

פאָרהאַנג.

ענדע

30

